

Насуперак стэрэатыпам

5

Дарогаю цішыні

6

Факты і меркаванні

10

«Чайка» прыляцела ў Гродна

13

Кіно як індустрія

14

КОЛАСАЎСКАЯ ВОСЕНЬ

Юбілей Песняра ў навуцы і культуры

Бягучы год багаты на святы: акрамя 500-годдзя беларускага кнігадрукавання адзначаем юбілей двух тытанаў айчынай літаратуры, паэтаў і празаікаў, драматургаў, літаратуразнаўцаў. Лега засталася за Янкам Купалам, восень сустрэлі з імем Якуба Коласа.

У першую чаргу святочныя мерапрыемствы закліснুলі Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа. З дапамогай яго супрацоўнікаў падрыхтаваныя сустрэчы і імпрэзы, урачысты канцэрт, ускладанне кветак, падарожжа на малую радзіму Песняра. Гасцінны Дом Якуба Коласа ператварыў і ў пляцоўку для навуковага форуму: арганізавана традыцыйная XXXI Міжнародная навуковая канферэнцыя «Каласавіны» — канферэнцыя ў тым, што тычыцца і ўшаноўваюць імя і рэчышчы працягваюць яго працу. «Каласавіны» — для сустрэчы старых сяброў і збіраюцца шчырыя аматары літаратуры і культуры. «Каласавіны» — гэта не толькі беларусаў, але і прыязнікі з усяго свету: у Мінск літаратуразнаўцаў з Расіі, Украіны і Літвы: праца выбітных сыноў нашай зямлі, нават і скіраваная ў першую чаргу на карысць менавіта свайго народа, не можа заставацца ў межах айчыны, бо геніяльныя творы жывуць у сусветнай прасторы дзеля ўсіх людзей. Так і імя Якуба Коласа нясе па свеце звесткі пра Беларусь...

**РЭПАРТАЖ
ПЯТНІЦА 10.11**

Працяг на стар. 4 ▶

У дні юбілею на радзіме Якуба Коласа: вёска Акінчыцы, выстаўка юных мастакоў Стаўбіцоўшчыны.

Вялікае кінааднаўленне

Спецыяльны прыз Прэзідэнта Беларусі «За захаванне і развіццё традыцый духоўнасці ў кінамастацтве» прысуджаны народнаму артысту Расіі Уладзіміру Мяньюшэву.

Галоўны кінафестываль краіны адкрыўся сёлета сімвалічнай расійскай стужкай «Арытмія»: па-першае, яна блізкая нашамументалітэту, паказвае, што пульс чалавека і падзеі — паняцце адноснае, якое можа змяняцца ў залежнасці ад абставінаў. У жыцці «Лістапада» таксама здараліся розныя перыяды, але штогод галоўны кінафорум краіны працягвае прадстаўляць лепшае кіно.

Сёлетні кінафорум для беларускага глядача асаблівы: айчынная стужка ўпершыню за шмат гадоў трапіла ў конкурсную праграму «Маладосць на маршы» — ужо гэта можна лічыць перамогай для маладога беларускага рэжысёра Юліі Шатун. Конкурсная праграма фестывалю ўключала фільмы, знятыя ў краінах постсавецкай прасторы, праблемы якіх вельмі блізкія і знаёмыя нашаму глядачу. Дарэчы, савецкае мінулае стала сімвалічным і для цырымоніі адкрыцця: спецыяльны прыз Прэзідэнта Беларусі «За захаванне і развіццё традыцый духоўнасці ў кінамастацтве» атрымаў легендарны

савецкі рэжысёр Уладзімір Мяньюшэў, які ў свой час атрымаў «Оскар» за бессмяротную карціну «Масква слязам не верыць». Беларускую ўзнагароду Мяньюшэў лічыць не менш важнай за статуэтку кінаакадэміі, бо яго любоў да нашай краіны раскрылася цалкам менавіта падчас здымак аскарачнай стужкі ў пачатку 1980 года: «Шэфства нада мною ўзяў тады Віктар Тураў, выдатны рэжысёр. Я размаўляў з яго маці, якая была ў партызанскім атрадзе падчас вайны. Яна распавядала шмат страшнага і святага з жыцця Беларусі, якой дасталася як ні адной іншай рэспубліцы ў гады вайны. Але ваша краіна выдатна справілася з гэтым выпрабаваннем, яна выйшла адноўленай».

Аднаўленне — менавіта гэтае слова сёлета сімвалізуе і «Лістапад». Гледачы ўбачылі стужкі з адноўленых краін, многія з гэтых фільмаў былі прысвечаныя аднаўленню, на індустрыяльнай платформе фестывалю таксама размаўлялі пра кінематаграфічнае развіццё Беларусі.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Працяг тэмы на стар. 14

Імпрэза

ПАМІЖ КАМАНДАМІ КУПАЛЫ І КОЛАСА

Беларускамоўны паэтычны батл «Вершус», прымеркаваны да 135-годдзя Якуба Коласа і Янкі Купалы, адбыўся 3 лістапада.

Першы этап конкурсу для вучняў 7-8 класаў праекта «Чытаем па-беларуску з velcom» ладзіцца ў сацыяльных сетках да 30 лістапада. Любы вучань можа запісаць відэа, дзе ён чытае твор са школьнай праграмы па беларускай літаратуры, і размясціць у сацыяльнай сетцы на сваёй старонцы з афіцыйнымі хэштэгамі.

Начальнік аддзела карпаратыўных камунікацый Вячаслаў Смірноў пракаментаваў: «У гэтым сацыяльным праекце імкнёмся аб'яднаць літаратуру і сучасную тэхналогію. Папулярны фармат «батл» вырашылі ператварыць у добрае спалучэнне паэтычных талентаў».

У паэтычным батле ў першым раўні, сустрэліся акцёры тэатра «Жывое слова» Наста Жлукценка і Алеся Сівахіна, у другім і трэцім сышліся маладыя паэты Маргарыта Латышкевіч і Кацярына Масэ, Мікіта Найдзёнаў і Алесь Снег. Яны прадстаўлялі каманды Янкі Купалы і Якуба Коласа адпаведна. Прагучалі вершы і класікаў, і ўласныя творы маладых літаратараў. Чыё выкананне было больш артыстычным, эмацыянальным, дасканалым, вызначалі глядачы, а прадстаўнік журы фіксаваў узровень шуму пасля кожнага выступу.

*Кажуць людзі: Што ты смутны?
Што спяваеш ты пра гора?
Твае песні — стогн пакутны,
Слёзы ветру на прасторы... —*

пранікнёна чытала Коласа Алеся Сівахіна.

*...Быць вольным хай
ў нявольніка,
Хай быць чужым
мой. —*

Купалы і Янкі Купалы ў дзірачку перадаюць свае пачуцці за іх публікацыяў і дэцымігалаў гучыцца.

Удзельнічаў на адкрытай пляцоўцы ў Віцебску многі гандлёвага цэнтра, гледзячы на іх, мог стаць любы выпадковы мінак. Прагучалі, многія маладыя людзі, праходзячы міма, зацікаўлена спыняліся, зачараваныя карцінай: са сцэны гучала беларуская мова ў выкананні прыгожых і стыльных дзяўчат і юнакоў. Далучаліся і людзі сталага веку.

І вялікая колькасць прысутных, і іх актыўнасць падчас мерапрыемства засведчыла, што беларуская літаратура можа існаваць не толькі ў школьных падручніках, але і быць яркім, запамінальным перформансам. Гэта добры прыклад для тых, хто пачынае рабіць першыя крокі ў

Кацярына Масэ.

творчасці, ды й увогуле для ўсіх школьнікаў і моладзі. Бо ад іх залежыць будучыня нашай культуры, а значыць, і самой краіны. Як прагучала ў вершы адной з удзельніц, Кацярыны Масэ:

*хадзем жа — светлых духам
чакае светлы дом.
мы покліч цёмных духаў
адгонім палыном.
пакуль мы рушым поруч,
дух смерці рушыць прэч.
хай будзе нам у помач
твой святланосны меч!*

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Фестываль

У ЭСТЭТЫЦЫ СУЧАСНАГА

Сяргей Бязрукаў у Віцебску ўручыць узнагароду за ўнёсак у развіццё сучаснай харэаграфіі

**НАВІНЫ
АЎТОРАК**

актуальны зрээ танцавальнага мастацтва розных краін. Гэтым разам перад жыхарамі Віцебска выступяць тэатр «Балет Масква» (Расія) з танца «VerTeDance» (Чэхія), «ZAWIROWANI» (Польшча), тэатр «Балет Яўгена Пана» (Украіна), Нацыянальнага балета Іспаніі. На думку заслужанага артыста Малдовы, аднаго артыста фестывалю сучаснай харэаграфіі, сур'езная падзея ў харэаграфіі можа пахваліцца далёка не кожны

тэатральных імёнаў запрошаных гасцей, галоўнай наацеца Беларуска конкурс сучаснай харэаграфіі. Для ўдзельнікі, якія прайшлі першапачатковы адбор, ладзіцца міжнародным экспертным журы ў межах заўважнага адборачнага тура. Фіналісты з'явіцца перад глядачом у канцэртнай зале «Віцебск» 18 лістапада ў заключным туры.

Заўважнай для юбілейнага года падзей стане выстаўка-інсталяцыя «Музей-архіў», прысвечаная 30-годдзю фестывалю.

— Фестываль унікальны не толькі сваёй эстэтычнай культурай, але і роляй, якую выконвае ў развіцці харэаграфічнага мастацтва Беларусі, — заўважыў першы намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Уладзімір Рылатка. Ён адзначыў, што амаль 20 год у Міжнароднага фестывалю сучаснай харэаграфіі ў Віцебску не было аналагаў, і ІФМС заставаўся адзінай крыніцай інфармацыі аб танцавальным жыцці краіны. Гэта апірышча сучаснай харэаграфіі ў Рэспубліцы Беларусь: іншыя фестывалі такога кшталту ў нас узніклі дзякуючы віцебскаму ІФМС.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

На наступным тыдні Віцебск чакае танцавальную падзею Беларусі — Фестываль сучаснай харэаграфіі, які пройдзе на галоўных пляцоўках горада: у канцэртнай зале Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра і ў пака-зам расійскага фільма «Пасля цябе» ў Доме культуры. Ужэ якога разгортваецца вакол цяжкіх жыццёвых выправаў харэаграфіі. На беларускую прэм'еру прыедуць рэжысёр стужкі Ганна Матысон і выканаўца галоўнай ролі народны артыст Расіі Сяргей Бязрукаў. Сяргей Бязрукаў возьме ўдзел і ў канцэртзе ўрачыстага адкрыцця фестывалю: ён уручыць спецыяльную ўзнагароду за значны ўнёсак у развіццё сучаснай харэаграфіі.

Намеснік генеральнага дырэктара па спецыяльных праектах Цэнтра культуры «Віцебск» Марына Раманоўская нагадала, што падчас юбілейнага фестывалю на сцэне тэатра імя Якуба Коласа з'явіцца лаўрэаты конкурсу сучаснай харэаграфіі ў Віцебску папярэдніх гадоў. Як і заўсёды, на фестывалі будзе прадстаўлены

10 лістапада — 120 гадоў з дня нараджэння Якава Бранштэйна (1897 — 1937), беларускага крытыка, літаратуразнаўца.

10 лістапада — 85 гадоў з дня нараджэння Тамары Абакумоўскай (1932 — 2010), беларускага дзеяча тэатральнага мастацтва, журналіста, сцэнарыста, заслужанага работніка культуры БССР.

12 лістапада — 115 гадоў з дня нараджэння Таццяны Бандарчык (1902 — 1974), беларускай актрысы.

13 лістапада — 120 гадоў з дня нараджэння Аркадзя Аркадзьева (сапр. Ціхунчык; 1897 — 1969), беларускага акцёра, рэжысёра, заслужанага артыста БССР.

13 лістапада — 120 гадоў з дня нараджэння Паўла Данилава (1897 — 1975), беларускага рэжысёра, драматурга, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

13 лістапада 80 гадоў спаўняецца Тамары Талкачовай, беларускай паэтэсе, празаіку.

14 лістапада — 205 гадоў з дня нараджэння Паўлюка Багрыма (1812 — 1891?), верагоднага аўтара беларускага верша «Зайграй, зайграй, хлопча малы...», майстра мастацкай коўкі.

14 лістапада — 110 гадоў з дня нараджэння Міхася Ларчанкі (1907 — 1981), беларускага літаратуразнаўца, крытыка, заслужанага дзеяча навукі БССР.

14 лістапада — 105 гадоў з дня нараджэння Янкі Золы (сапр. Антон Данилович; 1912 — 2000), беларускага паэта, празаіка, журналіста, выдаўца, прадстаўніка беларускай эміграцыі.

15 лістапада 70-гадовы юбілей адзначыць Анатоль Ярмоленка, беларускі эстрадны спявак, кіраўнік ансамбля «Сябры», народны артыст Беларусі.

16 лістапада — 80 гадоў з дня нараджэння Валянціна Лукшы (1937 — 2012), беларускага паэта, публіцыста, драматурга.

Дайджэст

• 15 лістапада па благаслаўленні Мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага Паўла, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбудзецца прэзентацыя перакладу Святога Пісання Новага Запавету на сучасную беларускую мову. «Новы Запавет Госпада нашага Ісуса Хрыста» быў падрыхтаваны Беларускай праслаўнай царквой да 500-годдзя з дня выдання першай кнігі Бібліі Францыскам Скарынам. Праца над выданнем пачалася 25 гадоў таму. Новы запавет быў перакладзены праслаўнымі багасловамі і філолагамі на сучасную беларускую мову са старажытнагрэчаскага арыгінала. Кніга надрукаваная накладам 6 тыс. асобнікаў, 500 з іх — падарункавыя, у скураной вокладцы з залатым абрэзам.

• Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі пачынае паказваць спектаклі з субцітрамі на замежных мовах. Дэвіз бягучага сезона ў РТБД — «Сезон без межаў»: тэатр імкнецца далучыць да беларускага мастацтва максімальна шырокаю аўдыторыю. Так, з субцітрамі на англійскай мове прайшлі спектаклі «Кар'ера доктара Рауса» і пастаноўка — прызёр Авіньёнскага фестывалю «Гэта ўсё яна». 30 лістапада спектакль «Гэта ўсё яна» прадэманструюць з субцітрамі на французскай мове. Акрамя таго, з польскімі субцітрамі ідуць пастаноўкі «Беларусь. Дыдактыка» і «Чарнобыльская малітва». У РТБД плануюць пашыраць як колькасць спектакляў з субцітрамі на замежных мовах, так і колькасць моў для субцітраў.

• Журы прэміі «Рускі Букер» выбрала 6 кніг-фіналістаў з 19 раманаў лонг-ліста. На перамогу прэтэндуе Міхаіл Гігалашвілі («Тайны год»), Ігар Малышаў («Номях. Іскры вялікага пажару»), Уладзімір Мядзведзеў («ЗАХХОК»), Аляксандр Меліхаў («Спатканне з Квзімодам»), Аляксандра Нікалаенка («Забіць Бабрыкіна. Гісторыя аднаго забойства»), Дзмітрый Новікаў («Галамянае поле»). Прэмія «Рускі Букер» уручаецца ў Расіі з 1992 года і ў 2016-м адзначыла 25-гадовы юбілей. Ад знакамітай брытанскай «Букераўскай прэміі» яна адрозніваецца тым, што намінаваць раманы могуць не толькі самі выдаўцы, але і рэдакцыі літаратурных часопісаў, бібліятэк і ўніверсітэтаў, а таксама члены журы. У 2016 годзе галоўны прыз «Рускага Букера» атрымаў Пётр Аляшкоўскі з раманам «Крэпасць». Хто стане пераможцам сёлета, будзе вядома 17 лістапада.

• Часопіс «Forbes» склаў рэйтынг знакамітасцей, якія і пасля сваёй смерці працягваюць зарабляць грошы. Першае месца ўжо пяць год запар займае Майкл Джэксан з прыбыткам у 28 мільянаў долараў. Яго творчасць дасюль застаецца неверагодна запатрабаванай: нават калі не зважаць на музыку спевачка, якую працягваюць слухаць па ўсім свеце, асобо Майкла Джэксана выкарыстоўваюць для такіх мерапрыемстваў, як шоу Cirque du Soleil у Лас-Вегасе ды іншыя. Пасля Майкла Джэксана ў спісе ідуць гальфіст Арнольд Палмер, мастак-карыкатурыст Чарльз Шульц, музыканты Элвіс Прэслі і Боб Марлі.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырыя спачуванні пісьменніку Сяргею Фёдаравічу Давідовічу з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці СЯСТРЫ Яўгеніі.

Фота Кастуся Дробава.

У святочным канцэрце да юбілею Якуба Коласа ўзяў удзел Дзяржаўны вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры».

КОЛАСАЎСКАЯ ВОСЕНЬ

Пленарнае пасяджэнне распачаў галоўны коласазнаўца краіны, член-карэспандэнт НАН Беларусі, прафесар Міхаіл Мушыньскі з дакладам «Спадчына Якуба Коласа ў парадаксальных ацэнках І. П. Мележа і П. Е. Панчанкі». Калі меркаваць па дакладах, агучаных падчас канферэнцыі, дзейнасць Песняра застаецца надзвычай запатрабаванай тэмай для даследаванняў. І справа не толькі ў тым, што багатая творчая спадчына класіка дазваляе філолагам працаваць над ёй яшчэ доўгія гады. Імя Якуба Коласа жыве ў сучаснай Беларусі, арганічна спалучаецца з сённяшнімі падзеямі. Высветлілася, што асобу Якуба Коласа можна разглядаць і ў кантэксце персанальнага брэндыву, і ў кантэксце адукацыйнага працэсу (яго біяграфію і творы можна выкарыстоўваць не толькі на занятках для беларускіх вучняў, але і падчас выкладання рускай мовы для замежнікаў). Традыцыйна ў «Каласавінах» бяруць удзел і члены сям'і паэта. У музей завітаў сын Якуба Коласа Міхаіл Міцкевіч. З навуковымі дакладамі выступілі ўнучкі Вера і Марыя.

Сёлета канферэнцыя адзначылася дадатковай імпрэзай. Разам з ганаровымі гасцямі і супрацоўнікамі музея прайшло ўрачыстае гашэнне паштовай маркі, выпушчанай да 135-годдзя з дня нараджэння Песняра. Міністэрства сувязі і інфармацыі Беларусі, якое падрыхтавала адмысловы падарунак да юбілею літаратара, зрабіла мастацкай асновай маркі знакамты партрэт Якуба Коласа, напісаны народным мастаком СССР Міхаілам Савіцкім у 1982 годзе.

У роднай хаце Якуба Коласа.

Фота Кастуся Дробава.

Не забыліся і пра карані творцы: у межах святкавання юбілею традыцыйна завіталі ў Стаўбцоўскі край, дзе ў музейным філіяле «Мікалаеўшчына» можна адчуць адметнасць мясцін, што ўзгадалі Песняра. Ушанаваць памяць Якуба Коласа сабралася творчая супольнасць Беларусі. З прамовамі і вершамі выступілі пісьменнікі Анатоль Бутэвіч, Навум Гальпяровіч, Ганад Чарказян, Казімір Камейша, Яўген Хвалеі ды іншыя. Вядомы беларускі скульптар Іван Міско прапанаваў арганізаваць для мастакоў пленэр па коласазнаўскіх мясцінах. З народным каларытам Стаўбцоўшчыны сёлета пазнаёмліся літаратары з Дагестана, Санкт-Пецярбурга, Друскінінкая. На малой радзіме Якуба Коласа гасцям паказалі, што такое сапраўдная беларуская гасціннасць: сустракалі з хлебам-салю, з музыкай і пачастункамі, а галоўнае — са шчырымі словамі, якіх гэтымі святочнымі днямі знайшлося вельмі шмат.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

РОДНЫМ СЛОВАМ — ШЧАСНА

Чаму вучыў першы беларускі настаўнік?

Некалі на карце Талачынскага раёна, што на Віцебшчыне, існавала невялічкая вёска Сані, дзе ў 1908 годзе Якуб Колас працаваў настаўнікам у прыватнай школе, адкрытай мясцовым памешчыкам К. Гардзялкоўскім. У бібліятэках Талачынскага раёна арганізаваны шэраг кніжных выставак, якія запрашаюць чытачоў у падарожжа па настаўніцкай біяграфіі беларускага класіка. У зборніку дакументаў і матэрыялаў «3 жыццяпісу Якуба Коласа» (Мінск, 1982) ёсць наступная згадка былога рэдактара газеты «Наша Ніва» А. Уласава: «...Іван Луцэвіч, каторы ведаў увесь край, — у кожным завулку ён меў знаёмых, — намовіў адну сімпатычную старую Т. Гардзялкоўскую зрабіць беларускую школу тайную, і Якуба Коласа зрабілі вучыцелем яе. Ён быў першы беларускі вучыцель першай беларускай школы».

У 1906 годзе ў вёсцы Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага раёна адбыўся нелегальны настаўніцкі з'езд, адным з арганізатараў якога быў Якуб Колас. Вось як сам Колас распавядае пра гэты падзеі ў аўтабіяграфіі 1926 года: «З'езд быў накрыты паліцыяй. Удзельнікаў з'езда пазвальнялі з настаўніцкіх пасадак і аддалі пад суд. Зіму 1906 — 1907 гадоў, пакуль цягнулася следства, я жыў у брата ва ўрочышчы Смалярня і вучыў дзяцей прыватным парадкам. У гэты ж час пачаў кнігу для другога года навучання ў школе («Другое чытанне для дзет»

Вядомы даследчык беларускай літаратуры і мовы Іван Мушыньскі ў кнізе «Якуб Колас: архіўныя запісы: «Пачаць і скончыць» габ.», маёнтка памешчыка Габрыльёва-Папоўка. У вёсцы Сані Сянінскага пав. (16 вёсак у складзе вёскаў) існуе прыватная школа». У гэтым памешчыку К. Гардзялкоўскім быў пабудаваны мяшчэцкіх «Нашай Нівы», і, калі ён звярнуўся ў газету з просьбай парэкамендаваць настаўніка, яму назвалі імя Канстанціна Міцкевіча. Працаваў ён у школе два з паловай месяца.

Школу наведвала каля дваццаці вучняў з навакольных вёсак Габрыльёва, Папоўка, Плоськае, Сані.

Колас з захапленнем працаваў у школе. Спецыяльна для школы ён заказаў з Вільні «Беларускі лемантар», «Першае чытанне для дзетак беларусаў», а ў час працы выкарыстоўваў і рукапіс сваёй кнігі «Другое чытанне для дзяцей беларусаў», чыталі і завучвалі на ўроках вершы з газеты «Наша Ніва». Жыў Колас у Папоўцы, там пан Гардзялкоўскі падрыхтаваў для яго два пакоі: кабінет і спальню. Кожную раніцу прывозіў настаўніка ў Сані панскі фурман Аляксандр Аляксеў, а ўвечары забіраў назад («Летапіс жыцця і творчасці Якуба Коласа»).

Пра настаўніцкую дзейнасць Якуба Коласа распавядае ў кнізе «Якуб Колас — педагог» (Мінск, 1981) Уладзімір Радзівонаў. Школа ў Санях заваявала вялікі аўтарытэт: многія сяляне забіралі сваіх дзяцей з народнай вучэльні ў Плоськім (Талачынскі раён) і пасылалі іх у напалегалісную школу, дзе вучыў Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч. Вось як успамінаў пра свайго настаўніка былы яго вучань Д. І. Якубавіч: «Помню, як ён казаў нам, што прыйдзе час, калі ўсе дзеці будуць вучыцца ў добрых, вялікіх школах, што ў іх будзе шмат цікавых кніг і ніхто не будзе хадзіць у лапцях. Яшчэ ён казаў, каб такі час наступіў хутчэй, нам трэба старанна вучыцца. Настаўнік імкнуўся прывіць нам любоў да роднай мовы, гаварыў з намі па-беларуску».

У кнізе Міколы Жыгоцкага «Па коласаўскіх мясцінах» (Мінск, 1993) ёсць цікавыя звесткі, як мясцовы памешчык Гардзялкоўскі збіраўся адкрываць прыватную беларускую школу для сялянскіх дзяцей, шукаў настаўніка, якому гатовы плаціць за працу «разы ў тры больш, чым дае казна». Але хто ж такі Гардзялкоўскія і чаму яны адкрылі ў вёсцы Сані школу?

Гардзялкоўскія належалі да старажытнага беларускага шляхецкага роду. Па ўсім Сянінскім павеце былі раскінуты маёнткі Канстанціна Антонавіча Гардзялкоўскага, у тым ліку і ў вёсцы Сані. Бацька Канстанціна Антонавіча, Антон Мамертавіч Гардзялкоўскі, быў удзельнікам паўстання 1863 года, адбываў пакаранне і яго надоўга пазбавілі грамадзянскіх правоў. Сын таксама лічыўся лібералам і дэмакратам, стаяў у апазіцыі да царскага ўрада, нярэдка ў яго маёнтках знаходзілі прытулак «нядобранадзейныя элементы».

Маці Канстанціна Антонавіча — Тэрэза Гардзялкоўская — вучыла на той час перакладчыца, асветніца, тупала ў друку пад псеўданімам «Тэрэза» ўла на беларускую мову творы польскіх пісьменнікаў і асабіста знаёмых з асабіста знаёмых Кананіцкай вучыцельніцы вала за свой пераклад пасля таго, як у 1912 годзе, пані ў кнігі, сярод якіх былі і ўчышчы (адзін з псеўданімаў ашэнне малодшага пана Гардзялкоўскага, вучыць дзяцей сялян на мове іх лацькоў не было забавай.

У гісторыка-дакументальнай хроніцы Талачынскага раёна «Памяць» ёсць успаміны былых вучняў гэтай школы, напрыклад, Ф. Жураўлёва: «У маёнтку Папоўка жыў пан Гардзялкоўскі, дэмакрат. Ён прыехаў у Сані да майго бацькі і дамовіўся, каб той пусціў у хату школу. Бацька згадзіўся: няхай дзеці вучацца. Гардзялкоўскі зараз жа прыводзіць да нас на настаўніка, якога звалі Канстанцін Міхайлавіч. Хлопец быў дужа добры, вучыў без ніякіх пакаранняў...». Выкладаў настаўнік на беларускай мове, знаёміў вучняў з падзеямі ў краіне, праводзіў гутаркі па апавяданнях, вершах і допісах, змешчаных у «Нашай ніве». А яшчэ ён чытаў на памяць творы Ф. Багушэвіча, Я. Купалы, І. Крылова, А. Пушкіна. Дзеці вельмі палюбілі свайго настаўніка, заўсёды з ахвотай ішлі на заняткі, стараліся добра вучыцца.

Ёсць звесткі і пра грамадскую дзейнасць Якуба Коласа ў тутэйшых мясцінах. Старажылы расказвалі, як у свабодны ад заняткаў час ён шыра гутарыў з сялянамі, распываў іх пра жыццё-быццё: на большае паважаны настаўнік адважыцца не мог, бо, як паведамляў начальству ў сакрэтным данясенні ад 27 лютага 1908 года на чальнік Магілёўскага жандарскага ўпраўлення, за Канстанцінам Міхайлавічам быў устаноўлены нагляд паліцыі.

Працаваў Якуб Колас у Санях з пачатку студзеня да канца красавіка 1908 года. Хуткі ад'езд яго адсюль, відаць, быў звязаны з новым узбуджэннем следства па справе ўдзельнікаў настаўніцкага з'езда. Таму настаўнік вымушаны быў збірацца ў дарогу.

У 1908 годзе Якуб Колас стварыў такія паэтычныя радкі:

...Хай святло навукі яснай
Заблішчыць, як сонца ўсход,
Няхай родным словам існасна
Загаворыць наш народ!

Ірына ТРУХАНЁНАК,
бібліяграф Талачынскай ЦБС

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ: «НЕ ЗДАВАЦЦА. НЕ БАЯЦЦА. ГАРЭЦЬ! НЕ БАЯЦЦА. ГАРЭЦЬ!..»

Але ў мяне ніколі не было куміраў. Зараз, перачытваючы творы Караткевіча, я не магу падзяліць яго атэстычныя погляды. Людзі не паўтараюцца, тым больш пісьменнікі. Кожны павінен зрабіць, што можа, для сваёй эпохі, для свайго часу.

— Словамі з вашага рамана: наш лёс паміж патэльнай і ражном. Доўгі час мы жылі паміж (ці на ўскрайку) вялікіх імперый, ёсць нават прыдуманых сучаснымі гісторыкамі выраз: Беларусь — нявеста, і яна павінна з найбольшай для сябе выгадай «выбраць жаніха». Ці значыць гэта, што мы мусім чакаць шчаслівага лёсу? Вашых герояў прымушаюць, схіляюць то на адзін бок, то на другі, заганыюць у безвыходныя абставіны, але ж тыя ўсё адно дзейнічаюць на карысць сабе.

— Так, мы павінны будаваць самастойную Беларусь. Нацыя павінна ўспрымаць сябе не як віктымную нявесту, а як воя, што я і праводжу ў сваіх творах. Архетып галоўнага героя абвяргае ўяўленне: «Я — мужык-беларус, пан сахі і касы», што на плячах нясе сваю крыўду. Вось Вырвіч — шляхціц, у якога ўсё адабралі, але ж ёсць гонар! І шабля! І высакародства! Чужога яму не трэба, але сваё ён будзе бараніць!

— Адкуль узялося імя аднаго з гэтых герояў — Пранціш Вырвіч?

— Як я ўжо сказала, аб гэтым героі — гэта абвяржэнне пра беларусаў. Пранціш — гэта збяднелы чалавек, няма, акрамя стасці і спа...

Пра... чыя вочы... што адразу х... энні. Тым не менш ён... і гэта заўжды будзе вы... ўчынкі. У першай кнізе Пра... яшчэ толькі напачатку станаўлення, таму асноўная яго рыса — гэта «вырвічаўства», прозвішча адлюстроўвае характар: прайдзісвет, які паўсюль пройдзе і ўсё вырве. Ён і Лёднік — знакавыя фігуры для часу, калі Беларусь была на чарговым раздарожжы. Яны абодва пачуваюць сябе беларусамі, дзецьмі канкрэтна гэтай зямлі, якую гатовыя абараняць ад чужынцаў і з усходу, і з захаду. Прамежкавы стан, вельмі складаны міжканфесійны адносіны якраз і далі магчымасць паказаць: патрыятызм — гэта пазіцыянаванне сябе як беларусаў. Мае героі адрозніваюцца гуманізмам і талерантнасцю. Не мае значэння, якой нацыянальнасці чалавек і да якой канфесіі належыць, галоўнае — яго чалавечыя якасці, любоў да сваёй зямлі. Гэту думку я праводжу праз усе свае творы, таму ў іх дзейнічаюць героі розных нацыянальнасцяў і канфесій.

— У мяне склалася ўражанне, што і галоўныя героі Вырвіч з Лёднікам, і Радзівілы, і Багінскія адлюстроўваюць розныя грані беларускага нацыянальнага характару, дзе ёсць усё: і авантурызм, і жывучасць на мяжы фантастыкі, і схільнасць да ўсялякай рызыкі і розных прыгодаў.

— Так, гэта партрэт Беларусі, беларускі менталітэт, партрэт нацыянальнага будаўніцтва. Расповед беларусам пра іх саміх, беларусацэнтрчны твор перш за ўсё. Якая б ні была забаўляльная абалонка, там гаворыцца пра вельмі сур'ёзныя рэчы. Напэўна, гэта ўдалося, бо высветлілася, што і замежнікам стала цікава.

— Ёсць пераклад на рускую мову. Наколькі вы задаволены яго якасцю?

— Пераклад зрабіў Павел Ляхновіч, беларускі літаратар з Пінска. Усе казалі, што перакладзі немагчыма, бо вельмі складаная мова са стылізацыяй,

насычаная старажытнымі слоўцамі, выразамі, знойдзенымі ў архівах, у мемуарах, фальклорных запісах, але, як я жартую, Ляхновіч не ведаў, што гэта нельга перакласці, таму ўзяў ды зрабіў. Пасля кнігай зацікавіліся ў Маскве. Выйшаў першы том у перакладзе Ляхновіча ў серыі «Рэтра-бібліятэка прыгод і фантастыкі», рыхтуюцца наступныя. Павел Ляхновіч — мой аднадумца, ён разумее мой тэкст, яго дух, і пераклад гэты дух не знішчае, што магло б адбыцца, калі б перакладаў аб'якавы чалавек. Мы са спадаром Паўлам працуем разам: ён дасылае мне, я ўсё адсочваю і рэдагую, што мне вельмі імпануе. Я ўдзячна яму за ўважлівае стаўленне да меркавання аўтара.

— Ваш раман параўноўваюць з «Трыма мушкетэрамі» Дзюма. Як вы да гэтага ставіцеся?

— Мяне з кім толькі не параўноўвалі! Нават з Роўлінг, бо ў яе эпапея з элементамі фэнтэзі. Нават з замежнымі аўтарамі, якіх я не чытала... Я ніколі не пярэчу. Мне кажуць: гэта пішаце гісторыяцэнтрчны раман? Я кажу: добра! Мне кажуць: гэта постмадэрнісцкі раман? Не! А насамрэч — не лізм, не фантасты-

меркаванне, што актуальныя вяртаныя памеры, бо ў наш час паточкаў інфармацыі проста няма калі.

Спраўды, былі размовы, што жанр рамана робіцца неактуальным, але перыяды прыхільнасці змяняюцца проста на вачах. Быў час, калі сталі папулярныя зацемкі, карацелькі, мініяцюры, кароткія аповесці. Зараз чытаюцца і вялікія творы: марудна, патроху, як у серыял чытач паглыбляецца ў той свет. Паралельна і зацемкі папулярныя. Прыхільнасць да канкрэтнай формы не абвяргае тую ці іншую тэндэнцыю, — яны мяняюцца. Сёння модна адно, заўтра — другое, а насамрэч усё існуе паралельна: і фэнтэзі, і гістарычны раман, і новы рэалізм. У гэтыячкі фокусе апынаецца то адно, то другое, то трэцяе. Узводзіць часовую прыхільнасць на чым-небудзь адным — гэта няправільна.

— Наколькі ў рэчышчы працэсаў сусветнай літаратуры тыя падзеі, што адбываюцца ў нашай літаратуры?

— Вельмі ў рэчышчы, мы ж не на выспе жывём! Увогуле, усё спачатку адбываецца на несвядомым узроўні. Калі я пачала пісаць раман, дзе перамешваюцца эпохі, ёсць гульня з часавымі пластамі, аказалася, што раманы з адпаведнымі сюжэтамі, падобнымі прынцыпамі адначасова пісаліся і ў Англіі, і ў Амерыцы. У наасфэры, відаць, ёсць тыя ці іншыя тэндэнцыі і запатрабаванасці, і яны спраўджваюцца. Мусіць, Вярнадскі меў рацыю, калі казаў пра матэрыяльнасць думкі. Калі мы чагосьці не можам памацаць, гэта не значыць, што яго няма. Раз з'яўляецца нешта і робіць уплыў на свядомасць, значыць, яно не выпадковае, а чымсьці выкліканае, абуджанае.

— Каму вы аддаеце перавагу ў сусветнай літаратуры, хто на вас паўплываў найбольш?

— Літаратурны густ выпрацаваны, натуральна, на нейкай базе, і яна даволі аб'ёмістая. З іспанамоўнай літаратуры — Маркес, Варгас Льёсэ, Борхес, Картасар, з японскай — Коба Абэ, Юкія Місіма, Кэндзабура Аэ, Акутагава, з еўрапейскай можна называць сотні імёнаў. Вельмі люблю Карэла Чапека, Джэрома К. Джэрома, з італьянскай — Тамаза Ландольфі. У расійскай літаратуры вельмі любіла Грына, захаплялася Бабелем, Шклоўскім,

Чэхавым. Калі згадаць, што найбольш паўплывала на свядомасць, то гэта «Майстар і Маргарыта» Булгакава, «Маладыя гады Генрыха VI» Томаса Мана.

— Раней пісьменнік у грамадстве быў рупарам. Якая яго роля цяпер?

— З аднаго боку, пісьменнікаў развянчалі, іх месца занялі шоумены, блогеры, артысты, публічныя персоны. А з іншага — людзі самі злучаюцца на пісьменнікаў, што сярод іх няма гуру, бо патрэба ёсць, каб быў такі барадаты Леў Талстой, да якога можна было б прыйсці ў Ясную Паляну і пачуць адказы на ўсе свае пытанні: як жыць, што рабіць, у чым сэнс. Час ад часу робяцца спробы гэтага гуру вынайсці, але падключаецца інтэрнэт, і зноў усё развенчваецца. Але тута ў людзях па гуру з якой-небудзь таемнай сядзібы засталася. Свядомасць змянілася. Якой бы ні была кніга, ўспрымаецца ў такім стракатым кантэксце, што ўжо не можа зрабіць таго ўплыву, які зрабіла б на ачышчанай пляцоўцы. Кожная кніга ўспрымаецца як інструмент на фоне гражня цэлага аркестру. Яна не пакідае таго ўражання, якое было б... у цішыні. Але ж мы ўсё працуем у аркестры. Велізарная какафонія ў маштабе планеты. Трэба гэта ўлічваць і змірыцца з тым, што не будзеш пачуць так, як мог бы.

— Дык куды мы ідзем? Вашы прагнозы?

— У найбліжэйшы час чысціні гуку не з'явіцца. Какафонія будзе ўзмацняцца. Энтрапія, якая вядзе да хаосу. Але паколькі ёсць патрэба, тута па чыстым гуку, цішыня штучна будзе сканструявана. Магчыма, пры жыцці мы пабачым стварэнне гуру з якога-небудзь пісьменніка. Яно адпавядала б патрабаванням чалавецтва. Расчысціць тэрыторыю і кагосьці над ёй узняць — рана ці позна выдаўцы і карпарацыі так зрабяць, бо гэта прынясе плён: такую асобу можна выкарыстоўваць.

— Вось вашы радкі пра лёс Баўтрамея Лёдніка, якога ператвараюць у бяскрытую істоту: «Няма чаго лётаць, калі трэба ігліцу цягаць, тлю пасвіць ды нападнайкаў грызці». Як вы ў падобнай сітуацыі захавалі ўласныя крылы? Вы ж перадусім жонка і маці...

— Крылы паабкусаныя (Смяецца. — Т. Б.-Б.), паабгрызаныя! Але ж захаваць крылы можна, калі вельмі лётаць хочацца!

— Што б вы пажадалі маладзейшым літаратарам?

— Не здавацца. Не баяцца. Гарэць. Каб не было ўсё роўна: на якой мове і пра што пісаць. Бо з гэтага «ўсё роўна» ніколі нічога не атрымаецца. Павінна быць балюча. Нават калі пішаш вясёлы твор — ён мусіць кранаць за жывое. Усё жывое ідзе з жывога. Вось мой прыклад. Мне казалі: будзеш пісаць па-беларуску, ніхто цябе не зразумее і не прачытае. А па-руску адразу заўважаць. І што? У нас ёсць рускамоўныя пісьменнікі, але ж з маскоўскага выдавецтва знайшлі мяне з маімі цяжкаперакладнымі раманами і казалі, што ім гэта цікава. Калі ў твор укладзена нешта сапраўднае, унікальнае, ад уласнага досведу, твай гэта зямлі — заўсёды будзе цікава.

Варлам Шаламаў сфармаваў адзін з галоўных прынцыпаў для творцаў: засваенне нацыянальных традыцый, вяртанне да каранёў. Без іх усведамлення і асэнсавання, без адчування прыналежнасці да зямлі, да нейкай супольнасці немагчыма здзейсніцца ні ў паэзіі, ні ў прозе.

— Дзякуй вам!

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Паэт, празаік, журналіст. Адна з найбольш запатрабаваных сучасных пісьменніц, чыімі творами зачытваюцца і школьнікі, і дарослыя. Лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі ў намінацыі «Проза» за раман «Авантуры Пранціша Вырвіча, здрадніка і канфедэрата». Гэтым разам «ЛіМ» прапануе сваім чытачам сустрэчу з Людмілай Рублеўскай.

— Максім Багдановіч некалі казаў, што наша літаратура трохі адстае ад еўрапейскай, і мы мусім за кароткі прамежак часу прайсці тое, што яны праходзілі за стагоддзі. Людміла Іванаўна, у чым вы бачыце адметнасць беларускага літаратурнага працэсу? Што адносна сучаснасці?

— У нас вельмі шмат не вербалізавана. Няма таго, што зрабілі рамантыкі за XIX стагоддзе ў іншых культурах, калі свядома, часам нават па кінутым лозунгу пісалі пра сваю гісторыю і нацыянальную ідэю. Напрыклад, Вальтэр Скот, Генрык Сянкевіч. У нас жа яшчэ вельмі шмат не апісана менавіта з беларусацэнтрчнай пазіцыі. Так, як напісаў Костэр пра Ціля Уленшпігеля, мог напісаць толькі бельгійец. Іспанія там паказана як страшэннае зло, але гэта не перашкаджае сусветнай папулярнасці твора. У Іспаніі таксама. Як і Жуль Верн, і Вальтэр Скот, у якіх англічане паказаны каланістамі. А ў нас увесь час баяцца, каб каго не пакрыўдзіць: палякаў, літоўцаў, рускіх... Мы мусім апісаць нашых князёў як беларускіх... Няма і белетрыстыкі. Белетрызоўваць біяграфіі (што рабіў Маруа ў Францыі) толькі пачынаем. Гістарычныя сюжэты, постаці — край непачаты! Але, тым не менш, у нас паралельна адбываецца засваенне ўсіх актуальных сусветнай літаратуры: ад рамана-трэвэла да антыўтопіі і дызельпанка.

— У плане літаратурных традыцый вас лічаць паслядоўніцай Караткевіча. Ці лічыце так самі?

— Без Караткевіча я не прыйшла б да беларусацэнтрчнай творчасці, ён на мяне зрабіў вялікі ўплыў. Але размова не пра стыль — гэта справа няпільная. Гаворка пра атмасферу твораў, працяг стварэння беларускага нацыянальнага міфа ў выглядзе, які нам неабходны. Караткевіч пачаў стварэнне міфа, у які ўключана Беларусь інсургенцкай і Беларуска-рыцарскай. Я сюды яшчэ дадаю Беларусь рэпрэсаваную — гэта новы пантэон нацыянальных герояў, якіх неабходна ведаць. Караткевіч паказаў рамантычны міф, які можа захапіць розумы, на якім можна выходзіць патрыяты. Яго справу трэба працягваць усімі сіламі. Таму на светапоглядным узроўні можна пагадзіцца з пераемнасцю.

КАСТРЫЧНІЦКІ КАЛЕЙДАСКОП

Паэзія. «Дарога ў цішыню» — такую назву мае нізкая вершаў Аляксея Арцёмава, прадстаўленая ў «Маладосці» да конкурсу «Першацвет». Зрэшты, паэтычная творчасць паводле сваёй спецыфікі і ёсць дарогай у цішыню: сыход у свет уяўны ад свету рэальнага — да самоты. Аднак у вершах А. Арцёмава цішыню паэтычную, увасобленую ў слова, напраўду можна адчуць амаль фізічна. Нават на ўзроўні гукавога афармлення радкоў:

*Ні святла наўкол, ні агню,
Толькі блякне над полем ветак.
Упятаецца ў цішыню
Лёгка водар далёкіх кветак.*

У якасці маніфеста паэт мог абраць уласныя радкі «Я не гукам — маўчанню веру». Лірычнага героя мы бачым у зацішным полі, ля закінутага дома, у садзе, сам-насам у кватэры, ля ракі — там, дзе «толькі час, туман і адзінота». Ніводнага арыгінальнага паэтычнага пейзажа ўжо, мабыць, стварыць, немагчыма. Пагатоў, калі гэта наша адвечнае — поле, рэчка, луг. Аднак у А. Арцёмава нават і не пейзаж навакольна, а пейзаж чалавечай самоты так дакладна пакладзены на словы прыродаапісальнай лірыкі, што чытач не адразу бачыць розніцу. Толькі ў адным вершы, у якім з'яўляецца каханая, паэт выходзіць за межы адзіноты як з зоны камфорту, дзе заўсёды больш надзейна і ўтульна. Прыцішанае суладдзе — бадай, тыя словы, якімі можна ахарактарызаваць агульны настрой вершаванай нізкі. Добрая мова, добры рыфмы, адсутнасць злоўжывання гульні ў неспалучальнае спалучэнне вершаваных памераў — тое, што робіць чытанне вершаў А. Арцёмава далучэннем да высокага свету паэзіі.

«Гарачыя кветкі кастроў» Настасі Нарэйкі паводле энергетычнага запалу сапраўды настолькі гарачыя і пераканаўчыя, што гучаннем нагадваюць замовы.

Проза. Увага! Аповесць Зараславы Камінскай «Сэканд» можа быць неясчэпнай для прыхільнікаў шматлікіх беларускіх крамак сэканд-хэндаў. Гісторыя галоўнай гераіні Алі, якая так шаблонна пачынаецца (пасварылася з маці, сышла з дому, займела незвычайную сяброўку) мае неверагодна містычны працяг... Твор З. Камінскай цікавы найперш тым, як у такой прыземленай тэме (пошук таннага адзення ва ўмовах безграшоўя) знайшоўся выхад да глабальных экзістэнцыяльных і спецыфічна нацыянальных праблем. Герой аповесці незадаволены сваім жыццём, марашч памыяцца месцамі з кім-небудзь больш удачлівым і ў той жа час абсалютна не гатовыя

да кардынальных зменаў у ладзе жыцця і стасунках з блізкімі. Папросту кажучы, нешчаслівыя людзі, якім насамрэч вельмі ўтульна са сваім няшчасцейкам. Паводле сюжэта, крамка, дзе гандлююць сэканд-хэндам, — своеасаблівы пункт ментальнай дапамогі беларусам: нацягнуўшы на сябе куртку з чужога англійскага альбо бельгійскага пляча, наш суайчыннік атрымлівае часцінку светапогляду сярэдняга еўрапейца, змяняе паводзіны, становіцца больш актыўным і пазітыўным, што ўрэшце выводзіць жыццё на светлы шлях.

Традыцыйны маральны пасыл: добра там, дзе нас няма, і праблемы не вырашацца ад змены месца жыхарства, бо комплексы, фобіі і расчараванні пойдучы за табой следам у любую краіну. Свята, якое заўжды з табой, — гэта не горад, гэта ты сам. Нетрадыцыйна жорстка аўтарка распраўляецца з некаторымі героямі, якіх нельга назваць адмоўнымі, толькі хіба нешчаслівымі. Цікава, незвычайна, з добра прадуманым сюжэтам. Чытачы «Маладосці» з асцярогай будуць цяпер пазіраць на прадавачак у крамах з падназвамі «Адзенне з Еўропы».

Калумністыка. Аматарам віртуальнай рэальнасці і айчынай мінуўшчыны будзе цікавы артыкул Канстанціна Касяка, дзе ён распавядае пра ўнікальны ў нашым кантэксце праект Ахрэма Белабровіка «VKL3D.com» па 3D-рэканструкцыі беларускіх замкаў. Гэта не аматарскі праект, у яго распрацоўцы бралі ўдзел не толькі праграмісты, але і спецыялісты па гісторыі і архітэктуры. Такім чынам, маем архітэктурную спадчыну, якую ўжо ніхто «не здолее зваяваць або разбурыць».

Проза. Крыху Уладзіміра Караткевіча, крыху Валерыя Гапеева — у містычнай аповесці Уладзіміра Мажылоўскага «Тайна гіблай затокі». Згубленая кніга з ліберэі Івана Жалдывага, накладзены Соф'яй Палеалог на царскую бібліятэку «праклён фараонаў», залаты амулет Шывы, пошукі затанулых скарбаў (вядома, шукалі іх у беларускіх балотах падчас Вялікай Айчынай вайны фашысцкія атрады), загадкавыя смерці, прывіды са старажытнымі мячамі на вясковых дарогах і нават перасяленне душ... Здаецца, у сюжэце ёсць усё: і выпадковы збег абставін, і манліва-лёгкае вытлумачэнне і архіўныя знаходкі, што і ўдала супадаюць з гікай следчага...

добрага дэтэктыва элементы. Аднак менавіта гэта — падкрэслена добрасумленны падбор — урэшце і знішчае адчуванне «чытацкай веры»: бачыш не дзеянне, а схему, паводле якой пісьменнік увабляе задуму. Гэта датычыцца другой часткі твора, бо ў пачатку акурат містычнае напружанне, абяцанае аўтарам у падзагалоўку, вытрымліваецца ідэальна. А вось размовы паміж следчымі Андрэем Кухарам і Віктарам Міклашэвічам выглядаюць як запаўненне анкеты: «— А што ўяўляе з сябе гэты амулет? У чым яго сіла? — Гэта звычайная залатая пласцінка, з аднаго боку якой адціснуты грыфон, а з другога — прадказальнік... Уладар гэтага амулета набывае вялікую сілу над людзьмі, можа перасяляцца з аднаго цэла ў другое, змяняць падзеі сучаснага і бачыць будучае... — А як супрацьстаяць яго ўплыў? — Ніяк, ён усёмагутны. — А калі яго ўкрасці і знішчыць, напрыклад — расплавіць? — Ды ты што, Паша? Расплавіўшы пласцінку, грыфон і прадказальнік змяшаюцца ў адно цэлае, і тады ўладальнік амулета стане наогул непераможным». Дэтэктыў, інтрыга ў якім паслядоўна вытрымлівалася аўтарам да сярэдзіны аповесці, нібыта сама сябе паганяючы, імкліва раскрываецца не ў падзеях, а ў дыялогах следчых.

Паэзія. Палымянскія паэтычныя старонкі ўвасабляюць усе кантрасны сонечна-снежнага кастрычніка: рэлігійныя творы Грыгорыя Цамблака ў майстэрскім перастварэнні Алеся Разанава і «Пад трыста кіль уражанняў» ад Маргарыты Латышкевіч.

«Пытаюся — і знемагаю розумам» (Слова на адсячэнне галавы Іаана Хрысціцеля) цяпер выдатна гучыць па-беларуску. Аляксей Разанаў, як заўсёды, адкрывае новыя магчымасці сінтаксісу і дастае з лексічнага куфра прыхаваныя адценні сэнсаў, захоўваючы пры гэтым максімальную набліжанасць да арыгінала. Эмацыянальнае напаўненне нізкі вершаў М. Латышкевіч сапраўды адлюстроўвае назву: гэта пакуль уражанні, схопленыя на паверхні і жыццёвага, і чытацкага досведу.

«Галасы сусвету» вылучаюцца падборкамі сучаснага кітайскага паэта і літаратуразнаўца Ван Цзянчжаа (прадмова А. Карлюкевіча, пераклад Міколы Мятліцкага) і ўкраінскага паэта 1920 — 1930-х гадоў Аляксея Стэфановіча (прадмова і пераклад Міколы Труса). Калі з кітайскім паэтам, навукоўцам, аўтарам манарэаў і па гісторыі сусветнай паэзіі Ван Цзянчжаа беларускі чытач знаёміцца можа шукаць сугучча думак вяртанне паэтычнай спадчовіча ў агульнаславянскі тэкт адбываецца наўту ў прадмове М. Труса, дзе аўтар дэманструе этапы знаёмства, больш шырокая прадстаўле-

насць аўтарскай індывідуальнасці, мастацкая рэцэпцыя і літаратуразнаўчы аналіз.

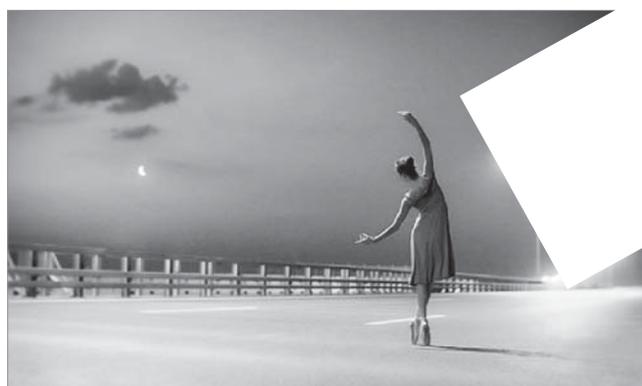
Проза. Пранцішак Вярвіч выходзіць на больш шырокія абсягі: пераклад прыгодніцкага і фантасмагарычнага рамана Людмілы Рублеўскай «Авантуры студыёзуса Вярвіча» на рускую мову, здзейснены Паўлам Ляхновічам і прадстаўлены ў часопісе, будзе выходзіць асобнай кнігай у маскоўскім выдавецтве. Спецыфічная лексіка — сінтаксічныя і моўна-лексічныя прыёмы, што мусяць адлюстроўваць лад мыслення людзей адпаведнага перыяду, увасоблены перакладчым ідэальна: па дарозе ад арыгінала да перакладу нічога не згубілася. А гэта рэдкі выпадак. Варта звярнуць увагу і на апавяданні венгерскага пісьменніка Золтана Амбруша, перакладзеныя на рускую мову У. Стасюком. Цвейгаўскія матывы, пакладзеныя на ўласны жыццёвы досвед і нацыянальны літаратурны кантэкст, выклічуць у абазнамага чытача моцную філалагічную настальгію.

Паэзія. «Лісткі календара» Міхаіла Куляша даюць багата тэм для роздумаў. Напрыклад, верш «Я нікогда душой не покривлю», прысвечаны роднай мове («Я мову беларускую люблю, / Но не пишу на ней і не обшачу»), уяўляе неверагоднае змяшэнне розных аспектаў білінгвізму: у жыцці, у творчасці, у кантактаванні з сябрамі, сям'ёй і землякамі... Наўрад ці варта ў сучаснай паэзіі ўжываць параўнанне роднай мовы з ручаём, што імчыцца з горкі ранняй вясной, альбо шоргатам ветрыка. Усё-ткі метафары маюць уласціваць «сцірацца» (значыць, быць бясколернымі, пазбаўленымі сэнсу) ад празмерна частага ўжывання. А прызнанне берасцейскага, узгадаванага на палескім дыялекце: «Я в городе живу — и потому / На русском говорю и сочиняю» — можа быць зразумелым толькі ў тым выпадку, калі мы вядзём гаворку пра першае пакаленне беларускіх мінакоў сярэдзіны ХХ стагоддзя, у многіх з якіх мова сапраўды падзялілася на прэстыжную гарадскую (рускую) і нехлямяжую вясковую (беларускую). «Созвучия, ка залось бы, удачных слов / Уже не блещут больше новизною» — прызнаецца паэт, тым самым акрэсліваючы агульную талнальнасць сваіх вершаў. Тое, што пацуці выказаныя ў паэтычных радках, блізкія і дарагія сэрцу паэта як успаміны юнацтва, не робіць іх каштоўнымі для чытача.

Жана КАПУСТА

КРЫТЫКА ПАНЯДЗЕЛАК

Ды ў адзіноце

Упершыню на старонках «Маладосці» прадстаўлены малады аўтар Арамаіс Міракіян з двума невялікімі апавяданнямі: «Трэнас з 11-й лякарні» і «Танчы са мною да скону каханна».

Нарадзіўся Арамаіс у 1995 годзе, сёлета скончыў Інстытут журналістыкі БДУ. Акрамя прозы, піша вершы, перакладае з украінскай і польскай моў. Двухкратны фіналіст журфакаўскага конкурсу «БрамаМар».

І хоць у драку ён выступае ўпершыню, ужо ведае, як зацікавіць чытача.

У апавяданні слаба выражаны сюжэт. Аднак ён здолеў расказаць пра шэрыя бальнічныя будні, дзе амаль няма дзеяння, так трапна і дасціпна, што чытач адразу бачыць сябе побач з лірычным героем. Але без усялякага спачування і шкадавання: у яго настолькі напружанае ўнутранае жыццё, мэтаскіраванасць, сіла волі, што можна толькі захапляцца. Усё апісана вельмі рэалістычна, тыя, хто знаходзіўся ў нашых лякарнях, пагадзіліся б з кожным словам: «Панядзелка ты чкаеш, як дзіцёнак з беднай сям'і чакае Каляда. Зранку трымаеш не робіцца невыносным, перад заходам у маніпуляцыйны кабінет — халера, які хвантазёр выдумаў гэтую назву? — сэрца пачынае біцца хутка-хутка...»

І ўсё абрываецца, калі ты зноў бачыш гэты ненавісны поціск плячыма і чуеш:

— Мне кажэцца, надо подождать. Давайте поговорим об этом в среду.

Тэма другой гісторыі нярэдка для маладых творцаў — узаемаадносіны закаханых. І хоць наўрад ці

тут можна сказаць штосьці надта арыгінальнае, аўтар па-майстэрску перадае стан душэўнага болю галоўнага героя:

«Голас Леанарда Коэна, які загучаў з дынамікаў, стаў апошняй кропляй. Хлопец абхапіў галаву рукамі і горка заплакаў. Музыка створана для таго, каб дзяліць яе з самымі дарагімі людзьмі. Танец створаны для таго, каб дзяліць яго з тым, каго ўпусціў у сваю душу.

Зайграла *Dance me to the end of love*.

Плач перайшоў у стогн.

Мала хто ўмее ісці па жыцці, танцуючы ў адзіноце».

Вельмі глыбокія думкі, перажыванні, высновы аўтара ці яго героя нікога не пакінуць абьякавым. Гісторыі, створаныя ім, яркія, кранальныя. У маладога пісьменніка ёсць усё, што патрэбна для творцы: ён ведае, пра што і як распавядаць, каб трымаць чытача ў напружанні ад першага да апошняга слова.

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

КАЛАРЫТ ЧАСУ

ва ўспамінах пра Івана Навуменку

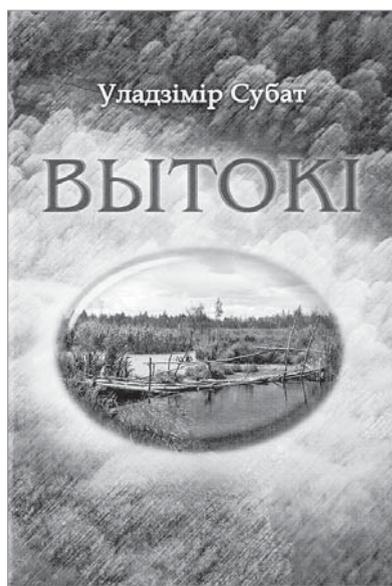
У верасні гэтага года выдавецтва «Беларуская навука» выдала кнігу «Летуценнасць і вялікія здзяйсненні: Успаміны пра Івана Навуменку». Укладальнік, аўтар прадмовы — доктар філалагічных навук, прафесар, член-карэспандэнт НАН Беларусі Сцяпан Сцяпанавіч Лаўшук. Ён жа і аўтар артыкула «Па-добраму, па-зямляцку», змешчанага ў гэтай жа кнізе, у якім цёпла, сардэчна расказвае пра свайго слаўтага земляка, шчыра радуецца яго пісьменніцкім, навуковым і кар’ерным поспехам. Гэта ўжо трэцяе выданне ўспамінаў, укладальнік і рэдактар якога С. Лаўшук. Да гэтага былі кнігі «Жыццё не песціла мяне: успаміны пра Васіля Уладзіміравіча Івашына» (Мінск: Беларускі Дом друку, 2013), «Дарыў святло сваёй душы людзям і Айчыне. Успаміны пра Юльяна Сяргеевіча Пшыркова» (Мінск: Беларуская навука, 2015).

Больш за пяцьдзясят аўтараў пакінулі свае мемуары пра выдатнага сына беларускай зямлі — былога франтавіка, народнага пісьменніка Беларусі, акадэміка НАН Беларусі, доктара філалагічных навук, прафесара, заслужанага дзеяча навукі БССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа, дэпутата і Старшыню Вярхоўнага Савета БССР у 1985 — 1990 гадах, які дзесяць гадоў (1982 — 1992) працаваў на пасадзе віцэ-прэзідэнта НАН Беларусі па гуманітарных навуках (па-пярэднікамі былі Якуб Колас і Кандрат Крапіва).

Назва кнігі, думаецца, выбрана невыпадкова. У прадмове «Крэатыўнае служэнне літаратуры» С. Лаўшук піша: «Па сваім душэўным складзе Іван Якаўлевіч быў непапраўным летуценнікам. І гэта летуценнасць асвятляла ўсю яго жыццёва-творчую дзейнасць, адпаведным чынам выстройвала адносіны да яго іншых людзей. Яна не перашкаджала яму ў штодзённым існаванні. Больш за тое, магчыма, дзякуючы і ёй (у спалучэнні з рэдкай працавітасцю) пісьменнік быў здольны на такія вялікія здзяйсненні».

Нагадаем, што пад кіраўніцтвам С. Лаўшукі творчы калектыў Інстытута літаратуразнаўства працуе над выданнем Збору твораў Івана Навуменкі ў дзесяці тамах, дзевяць з якіх ужо выйшлі. Апошні, заключны, том павінен пабачыць свет напрыканцы года. Так што кніга ўспамінаў стала яшчэ адным важным крокам у справе ўшанавання памяці І. Навуменкі. У ёй сабраны і сведчанні тых, хто ведаў яго доўгі час, і тых, хто сутыкнуўся з ім на жыццёвай дарозе ўсяго на невялікі часавы адрэзак. У ліку аўтараў — навукоўцы і пісьменнікі, знакамітыя землякі-васілёўцы.

Цалкам узнавіць вобраз немагчыма, аднак важныя штрыхі да партрэта дадаць можна. Успаміны розных людзей пра І. Навуменку, спыняючы для нас тая ці іншая хвіліны яго жыцця, паказваюць гэтага чалавека і ў маленькіх бытавых эпізодах, здавалася б, у дробязях, і ў прыняцці нейкіх важных рашэнняў.

Мой уласны досвед дазваляе не пагадзіцца з тым, што журналісцкая праца не спрыяе напісанню нечага значнага, а, маўляў, наадварот, ператварае ўсе ледзь не ў патоку, што ў выніку негатывна ўплывае на мастацкасць твораў. Многае залежыць ад таленту. У гэтым лішні раз упэўніўся, пазнаёміўшыся з кнігай Уладзіміра Субата «Вытокі», жыццё якой даў Выдавецкі дом «Звязда». Аўтар — чалавек у нацыянальнай журналістыцы бываў. Як сведчыць сам Уладзімір Паўлавіч, «амаль за паўвека творчых вандровак бадай што не засталася куточка Беларусі, дзе не давлялася пабываць». Працаваў

У кнізе асвятляюцца розныя старонкі жыцця і дзейнасці роднага пісьменніка: філалагічнага факт-кладчык літарат-скім дзяржаў-дырэктар-стар-

андыдацкіх дынауючых наву-грамадскі дзеяч, года, якая пранізвае ўспаміны пра таленавітага беларуса. Аўтар дэ-ць яго высокія маральныя якасці, сь-ры. Тыя, хто мае літаратурны талент, знаход-жавыя, свежыя фарбы ў абмалёўцы вобраза Івана Навуменкі, характарыстычныя дэталі, звяртаюцца да партрэтнай метафары.

У артыкуле дактаранта І. Шаладонава Навуменка параўноўваецца з зубрам, акцэнтуюцца ўвага на тым, што гэта падабенства тычыцца не толькі волатаўскага фізічнага аблічча Івана Якаўлевіча, але і яго сацыяльнага, грамадскага і навуковага статусу. І доктар філалагічных навук І. Чарота заўважае, што ў яго памяці «постаць І. Я. Навуменкі ўсплывае як высокая і моцная не толькі вонкава. І светлая».

Кніга ўспамінаў пакідае вельмі добрае ўражанне. Давялося чуць прыязныя водгукі многіх людзей, якія паспелі прачытаць кнігу, хоць выйшла яна зусім нядаўна. Хочацца падкрэсліць запатрабаванасць гэтага жанру, бо, як правіла, падобныя выданні прысвечаны асобам яркім, валявым, мэтанакіраваным, якія могуць уразаць чытача, уплываць належным чынам на норавы сучаснага грамадства. Кніга расказвае не толькі пра ўнікальнасць Навуменкі-чалавека, але ў вялікай ступені і пра час, у які яму давлялася жыць. Пра тое, што ніякія абставіны не могуць забіць у чалавеку чалавечнае, калі

КРЫТЫКА
АҮТОРАК

таго не хоча ён сам. Будучы чалавекам пры ўладзе, І. Навуменка, як сведчыць вялікая колькасць аўтараў, умеў разумна ёю распарадзіцца. Улада не перашкодзіла, а дапамагла аказаць падтрымку тым, хто меў у гэтым патрэбу, паслужыць ім тымі дарамі, якія былі дадзены самім Творцам. «Навуменка мог не толькі разумна параіць, накіраваць, але і прынцыпова, рэальна падтрымаць, заступіцца ў нейкай неардынарнай сітуацыі», — зазначае ў сваім артыкуле Арсень Ліс.

Аўтары мемуараў расказваюць пра лёс Івана Навуменкі, у тым ліку і як удзельніка Вялікай Айчыннай вайны, што добрае дапаўненне да характарыстыкі асобы чалавека, які не толькі пісьменніцкім пярком, але і зброяй змагаўся за лепшую будучыню роднай Беларусі.

Вядома, кожны, хто дзеліцца з чытачом успамінамі пра Навуменку, уносіць нешта сваё ў канцэпцыю партрэта пісьменніка, праламляе праз прызму ўласнага ўспрымання і яго справы, і дзеянні, і нават словы.

Кожны акцэнт у і адцяняе нешта сваё, у адпаведнасці са сваім бачаннем вобраза, жыццёвага шляху, літаратурнай спадчыны. Кніга «Летуценнасць і вялікія здзяйсненні» ўяўляе своеасаблівы дыялог пра І. Навуменку, асобай якога цікавіліся і цікавяцца многія.

Тут ёсць спроба закрануць і такія малавядомыя бок яго жыцця, як адносіны да Бога і царквы. У артыкуле Людмілы Сіньковай, напрыклад, прыведзена выказанне І. Навуменкі пра тое, што сучаснай генерацыі дзяцей трэба з хрысціянствам знаёміцца: «Уявіце сабе, а што мы зналі пра чалавека, што так ужо адкідвалі — хто збудаваў гэты свет, як ён будаваўся. Мы ж і самі не ведаем». Тут прыводзіцца ўрыўкі з размоў пра дзяцінства будучага пісьменніка, акадэміка і грамадскага дзеяча І. Навуменкі, калі ён разам з дзедам наведваў царкву, прычашчаўся, спалучаў, здаецца, неспалучальнае: царкоўнае прычасце з піянерскім атэзізмам.

Кніга ўспамінаў пра Навуменку, думаецца, дазволіць глыбей разабрацца ў яго творчасці, лепш зразумець яго непаўторную індывідуальнасць, мудрую педагогіку мастацкіх твораў, каларыт часу, у які ён жыў. Пазнавальная каштоўнасць выдання бяспрэчная, тым больш на яго старонках мы чуюм нярэдка жывы голас і інтанацыі пісьменніка, дакладна перададзеныя мемуарыстамі.

Зінаіда ДРАЗДОВА,
кандыдат філалагічных навук,
старшы навуковы супрацоўнік
Інстытута літаратуразнаўства
імя Янкі Купалы НАН Беларусі

Мацерыкі чалавечнасці

У. Субат і на Рэспубліканскім радыё, і на Беларускім тэлебачанні. Цяпер — аглядальнік «Сельской газеты».

Вядома ж, напісана і прагучала ў шмат. Калі сабраць разам усе тэрыялы, набярэцца не Таму «Вытокі» — свале толькі з таго часам. У кні-

Героі і імёны на слаўскі, Паці Павел, кір. «Прагрэс — Герой Беларусі Васіль Равяка, Аляксей Скакун. Піша У. Субат і пра тых, каго ведаем менш, але сваімі правамі яны заслужылі належнай увагі і павагі. Менавіта такія падыходы ў выбары герояў кнігі апраўданы, бо тым самым праз лёс асобных людзей ствараецца летапіс сучаснай Беларусі.

Важны і такі момант. Пісьменнікі, журналісты, знаёмыя з пэўным чалавекам, зразумела, не абыходзяць увагай і ягоных бацькоў. Але звычайна, пры ўсёй павазе да іх, робяць гэта неяк мімаходзь, канцэнтруючы ўвагу толькі на сямейным выхаванні. У. Субат пайшоў іншым шляхам. Тым, хто выхаваў знакамітых

нават асобныя што тут рас-ай педаго-ццём. Такі дырэктар КСУП льскага раёна Ры-раўнік адной з перада-рак краіны. Да ўсяго Рыгор-равіч піша вершы, выдаў некаль-нг, не так даўно яго прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. У. Субат не толькі сам расказаў пра гэтага неардынарнага чалавека — далучыўся і бацька Уладзімір Дзям’янавіч («Сам гарэў у працы і дзеям гультаяваць не даваў»).

Адметнасць творчай манеры У. Субата ў тым, што нават да людзей знакамітых ён умее знайсці падыход, раскрыць грані, якія дазваляюць па-новаму зірнуць на самога чалавека, на зробленае ім. Гэта, прынамсі, тычыцца гаворкі пра пісьменніка Георгія Марчука. Пра Георгія Васільевіча пісалі шмат (і я ў тым ліку), здавалася б, нешта новае сказаць — няпроста. Але чытаю У. Субата («Не прасіць, а дзякаваць») і адкрываю выдатнага літаратара па-новаму. Яго постаць — блізкая, знаёмая — высвечваецца новымі фарбамі. Яны дазваляюць лепш адчуць і маштабнасць таленту, і тое, наколькі Г. Марчук паслядоўны ў стварэнні свайго

пісьменніцкага свету, дзе роднае яму Палессе паўстае асобным мацерыком.

Георгій Марчук, як вядома, нарадзіўся ў Давыд-Гарадку, сёння гэта Столінскі раён. Сам У. Субат родам з горада Століна. Безумоўна, пра тых, хто нарадзіўся на Століншчыне, ён расказвае з асаблівай любоўю. У кнізе ім прысвечана некалькі матэрыялаў. Каго ні возьмеш, лішні раз упэўніваешся, наколькі беларуская (а ў дадзеным выпадку палеская) зямля багатая на таленты. Алена Гаўрыльчык — акурат з такіх адораных людзей. Назва нарыса пра яе гаворыць сама за сябе — «Класічная музыка лічбаў і любімы гармонік». Захаплялася іграй на домры, а стала галоўным эканамістам столінскага СВК «Фядорскі». На гармоніку ж іграе муж.

Раней кнігі нарысаў, якія знаёмілі чытача з лепшымі людзьмі краіны, часта выходзілі ў рэспубліканскіх выдавецтвах. У «Мастацкай літаратуры» была нават спецыяльная серыя «Рэспубліка. Час. Людзі». Дый пісьменнікі, журналісты ахвотна падключаліся да гэтай важнай справы. Тым больш ухвальна, што Выдавецкі дом «Звязда» прыгадаў забытае старое. Яшчэ больш радасна, што кніга У. Субата, напісаная з глыбокім пранікненнем у характары герояў, атрымалася вельмі цікавай.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

КРЫТЫКА
СЕРАДА

...І К ДЗЬМУХАЎЦУ ПАД ВЕЙЧЫКІ СЯГАЮ

Я к Вам штодзень няўмольна
прыкіпаю.

Я прырастаю
зломленым крылом,
Распятай воляй...
...І толькі ў плыні сноў
зноў к дзьмухаўцу
пад вейчыкі
сягаю!..

Ахвярую бабулі Любе

Вышывала крыж на хвартушку,
Чорны крыжык на цнатліва-белым.
Узор смутку — ніткі ў ланцужку,
Без вузельцаў.
Сэрцайка — нудзела.

Вышывала крыж на хвартушку
Дрыгатайвай, стомленай рукою:
Гэты — маме, тату Паўлючку...
Колькі вас, раднейшых — на спакоі —
ў хвойнічку, пад жвірам, у радку,
тварам на ўзыход ляжыць скарона.
Як Вам там, бракуе што?..

Сатку
Ручнічкі к Вялікадню, а сённа
Вышыю на крыжык хвартушкі,
Стужачкі квяцістыя —
для мамы,
сверквы Яўгенні — у дзяжкі
І Антолю — чорна-белай гамы.

Сыну Ёванку, Хведзьцы і табе,
дочачка-пакутніца Ганютка,
Брат Хвядос, і Зоня...
Па ілбе
пот сцякаў ручайкаю танюткай.

— Колькі вас тут, родных,
нат чужых,
тых, па кім так сэрцайка нудзее?
Паркалю ж ці хопіць мне на ўсіх?
Часу й хопіць?
Скура ўжо ж заднее...

Хутка золак марыўны туман
Расцугляе між сівых палеткаў,
Уздоўж пагоркаў — на стары курган,
Між крыжоў, маўклівых часу сведкаў.

Заліваўся барвай небасхіл.
Гукала сава ля дзічкі-грушкі...
Рыхтавала родным хвартушкі,
Ручнікі і абярэгі-стужкі.

...Яго Вялікасці Каханню

Халодны дзень, гарачы вір,
гарачых слоў халодны пошчак...
Пачуццяў забаронных мірт¹ —
Мой непазбежны шлях да Плошчы².

Па гулкім бруку напасткі
ступваю босымі нагамі.
Дол ледзяны, бізун, цвікі,

ашчэр ваўчыны, гвалт ахайны.
Крану сцяжэлаю рукою
метал мярзотнай гільяціны...
Пярсецёнак — долу.
Кат, канвой...
Пакорна валасы адкіну.

Пакорна голаў пакладу,
зірну на агалицеласць твараў
і ў агаломянасьць сягну
ў імя Любові апантанай...

1. З грэчаскай — бальзам;
2. Тут: плошча, на якой у Сярэднявеччы вяліся публічныя
пакаранні жанчын, абвінавачаных у блудзе.

Людзі адвеку не мелі крылаў.
Збівалі ногі, гублялі сілы.
Блукалі ўпрыцем, не галасілі —
Глядзелі ў неба, не меўшы крылаў.

Людзі адвеку не мелі крылаў.
Збіралі камяні, гарнулі спіны,
І... раскідалі, аж да знясілля...
Глядзелі ў неба — шукалі крылля.

Людзі адвеку не мелі крылаў.
Ды мелі ў сэрцы Ісуса, Шыву,
Ды мелі Веру, і з Верай — Сілу!
І з Верай — Неба, не меўшы крылаў!..

У ноч на Каляды,
калі нездзяйсняянае здзейсніца можа,
Мікола Святы, Санта-Клаус
разам з Дзедам Марозам,
праходзячы міма, жаданне маё
адной левай
рэальнасцю зрабляць...

І той, хто не мае ўва мне патрэбы
(ды мне, як паветра, патрэбны),
пазвоніць раптоўна па тэлефоне
ці ў дзверы.

Дашле трыялет у канверце...
...Як многа паэтаў сабе напярочылі
ўсякае смерці!
А я загадаю каханне і шчасце без меры...

У ноч на Каляды,
калі немагчымае — проста,
з ключамі ад рая паявіцца ён —
Святы Пётра.

Яго плечы завая агорне ў хітон...
Пайду на ледзь чутны ключоў перазвон.
Адчую падспудна: ішчасце — ісці.
Па снезе, па лёдзе над безданню
па жыцці...

Не знаю, адкуль,
але помню
пах скуры тваёй —
як вецер вясновы.
Пад пальцамі —
як аксаміт,
малады і пругкі.
Дыханне тваё —
як шоргат
кляновага лісця
ў гарачую ноч
без ветру.
Стук сэрца твайго
ў грудзях маіх помню,
не знаю, адкуль.

Як жорны сэрца
перамелюць усе крыўды,
і пачуццёвіны
вытарыцца дарэшты
з яго скляпенняў,
белай кашуляй змірэння
душа ўбярэцца.
Гэта і будзе старасць
без жарсці і шкадавання...
...Не ў гэтым жыцці
без сонца!

Іван КАПЫЛОВІЧ

Бязрозы ў мой бок пазіраюць
З тае далёкае пары,
Калі глядзеў я ў свет бяскрайні,
І кожны дзень здаваўся раем,
І з маці мог пагаварыць.

Я да бяроз ішоў вясною,
Каб ім сказаць хоць колькі слоў
Аб тым, што робіцца са мною,
Калі гляджу ў іх бок і мрою —
Нібы спавіты чарай сноў.

Я прыхінуся да бярозы —
Яе размову са мной чуў
І бачыў маці на парозе.
З вачэй нястрымна ідуць слёзы,
І ўсхвалявана я маўчу.

Мо я прадбачыў развітанне
З бярозай, маці і парой
На тым жыццёвым скрыжаванні,
Калі няма назад вяртання
І аб мінулым думак роў?

Куды я ні пайду, і ўсё адно
Выходжу на вясковую дарогу;
Прасторы адкрываецца акно —
Бліжэю да бацькоўскага парога.

Бліжэю да зямлі, дзе карані
Заваблівых надзеяў і сталення.
Дзе спасцігаў я ісіну і дні,
Не знаючы сабе супакаення.

Ля той дарогі вечныя бары
І запаведнай пушчы калыханка,
Палян, узлюбкаў шчодрых дары
І галасы абуджанага ранку.

Вясковую дарогай ідучы,
Адчую подых добрага настрою.

Я ні на міг сябе не адлучыў
Ад кветак, траў, іх гойнага настою.

Я дыхаю прасторами палёў —
Наканавана мне не разлучацца з імі,
І кожны дзень, куды б я ні ішоў,
І поле, і бары, паляны прад вачыма.

Калі пакіне час пануры,
Я той убачу далягляд,
Які пазбавіўся віхуры,
Вясны спазнаў натхненне, лад.

Мне далягляд адкрые вочы
На свет вялікі, на сябе.
Я ад яго на крок не збочу
Хоць у настроі ці ў журбе.

Я даляглядам вывяраю
Свой кожны дзень, свой кожны міг,
І мая хата не на ўскраі
Падзей вялікіх і малых.

Яна павернецца вугламі
І не глухою стараной
Да часу, што прыязна гляне,
Лад усталёўваючы свой.

Ён віртуоз, час адмысловы:
Ён знае выйсце і хады
І зацікавіцца размовай
Пра ўзрост узнёслы, малады.

У хуткаплынным часе новым
Удача, можа, не міне.
Я да сустрэчы з ёй гатовы
Хоць бы на яве, хоць у сне.

Паміж вясёлкай і зарою
Па мерках веку адзін міг.
Свет непрадкавана заціх,
Таёмны, гэтую парою.

Было ад вечнасці у ім
І штомінутнасці хапала,
У ім дабра і зла нямала —
Мы светам гэтым даражым.

І дзесьці побач шкадаванне:
Маё жыццё — таксама міг.
Хоць я не ўсё ў жыцці спасціг,
Ў душы ўжо горыч развітання.

Мо суцяшэннем хіба тое —
Свой на Зямлі пакіну след.
Мой дух лунае між планет
І там, дзе вечнае, зямное.

Тадора ШПІЛЬКА

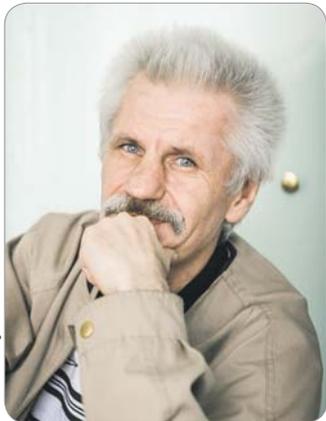
ШЧАСЦЕ —
ІСЦІ...

Імчышся пад горку на ровары,
быццам птах,
раскінуўшы рукі ў бакі. Мiane
апанувае слодыч і жах...
Трымаць раўнавагу — не думаць аб ёй.
Глядзець, як кашуля за спінай тваёй,
раздзьмутая ветрам,
ператвараецца ў крылы.
...Цяпер я імгненне бы тое спыніла!
Запознена словы лятуць праз гады:
застанься вось так назаўжды!

Няхай нікчэмнасць я. Хай так. Але ж
ёсць у маім жыцці
вечназьялёны трэш.
З ім як апошні кожны дзень.
Міг набліжаючы апошні,
нябёсы дораць мне спадзеў:
ты застанешся. Светлы, нібы поўня.

За водары і пахі — лета,
за яркасць колераў
і цеплыню адценняў — восень,
за полымя ў каміне
ў пакоі сціплым,
што пра нязведанае марыць
запрашае, —
зіму,
за моц пяшчотных,
кволых парасткаў,
што да святла
з цямрэчы выбіваюцца, —
вясну люблю.
Жыццё —
за тое, што неспасцігальна.

Вітаўт ЧАРОПКА

Лёнік Вашко

Як той сутней, зноў некуды зашыўся Лёнік Вашко, ці Вошка, раней лез слепнем кожнаму ў вочы, дай толькі пасабачыцца яму, а цяпер некуды знік. Пэўна, дзесьці хімічыць нешта са слоў і сказаў, майструе свае навасловы, навамоўі, навадумкі, чыста доктар Франкенштэйн. Дзе ён хаваецца ў сваёй лабараторыі? Што ён думае няўдумным думаўкам?

Даўно з хвалямі Нёмна сплыла ў мінуўшчыну гарадская гісторыя-выдумка, сплыла з Аркадзеўнай Базар і з участковым Байдам, і з начальнікам-ашчаслівіцелем Кляшчом, і з сумленнікам-скаржнікам Сакам і з Ляпкай-Цяпкай і іжэ з імі ўсе астатнія людзі-цені. І дзе гэты гарадок? Стаіць на беразе Нёмна каля нейкай далёкасібірскай Цюмені побач з Лідай. Некалі гэты гарадок знаходзіўся на палотнах Брэйгеля і там жылі твары-«твары», асобы-постаці, з глупства якіх можна пасмяяцца або варта пашкадаваць, калі шчыма зашчыміць тужлівасць жаласліва ў душы па іх трагедыях-пакутах, ці па-мысларскі задумацца над іх пераменлівым лёсам. Брэйгель напісаў іх фарбамі — колерамі на палатне. А вось доктар Вошка алхіміяй слова ажывіў гарадскіх твараў — постацей-асоб і занёс іх жыццяпісы ў аналы людской гісторыі. Але ў яго яны не проста людства, а яшчэ, на бяду, і паэты па жыцці са сваёй, хай смяшлівай, хай вычварнай, хай драматычнай, хай трагічнай, хай фатальнай паэзіяй жыцця і жывуць яны паэтычна — бязладна, бяздарна, камічна, слёзна, брыдка, захапляльна, як заўгодна, але не па-людску, не так, як звычайна, бо ў іх паэтычныя душы трапечуць у цялеснай клетцы — ірвуцца на волю неабсяжную. Яны паэты, а паэты — яны цары, якія могуць хоць на імгненне ды апанаваць сваім лёсам.

Ну, дзе гэты Вошка вошкаецца? Куды падзеўся з людскіх вачэй Лёнік Вашко, доктар алхімічны? Ведаю гэтага праньру. Мабыць, прабраўся на другі бераг Нёмна ў Нью-гарадок, а там жывуць цары — паэты, і Лёнік Вошка сярод іх свой, ён з іх кагорты і, больш за тое, вялікі для іх аўтарытэт, бо піша і прамаўляе пра іх, творыць іх будучыню, і без яго яны былі б проста царамі, якім ніколі не падначаліцца лёс, хоць на кароткае паэтычнае імгненне вечнасці.

Алесь Квяткоўскі

Калісьці даўнавата-даўно я заходзіў да яго ў падвальную майстэрню, куды не заглядала сонца, але заглядалі шумлівія гасці ад паэта-валацугі да п'яніцы-прышчэсы. Якое там мастацтва, калі келіхі напоўнены радасным трункам?

Дзе яму быць, калі яно чахла ў куце ненапісаных палотнаў, убіраючы ў сваю тканіну, як у соты, п'яны гоман слоў. І вось нешта адбылося дзівоснае — словы ажылі на палотнах мастака і пчолкамі вылецелі ў свет. А словы — Божае стварэнне. Слова мае свой відавочны і патаемны сэнс і прызначэнне, слова мае свой смак і свой пах і слова мае свой вобраз і відарыс і афарбавана ў свой колер. Якой фарбай расфарбаваць слова «Радзіма», калі яна табе маці і чужаніца: светлай ці змрочнай? Якімі адцненнямі — цёплымі ці халоднымі — свеціцца слова «каханне»? Якімі святлацямі вызначыць слова «шчасце»? Якім каларытам насыціць слова «жыццё»? Зрэшты, якое аблічча ці

вобраз, ці відарыс прымае слова: відавочны ці абстрактны? Філолагі нічога не падкажуць, у музыкантаў слова музыкай гучыць, а вось мастакі не малююць слова — тое, што сутнасць сутнасцяў.

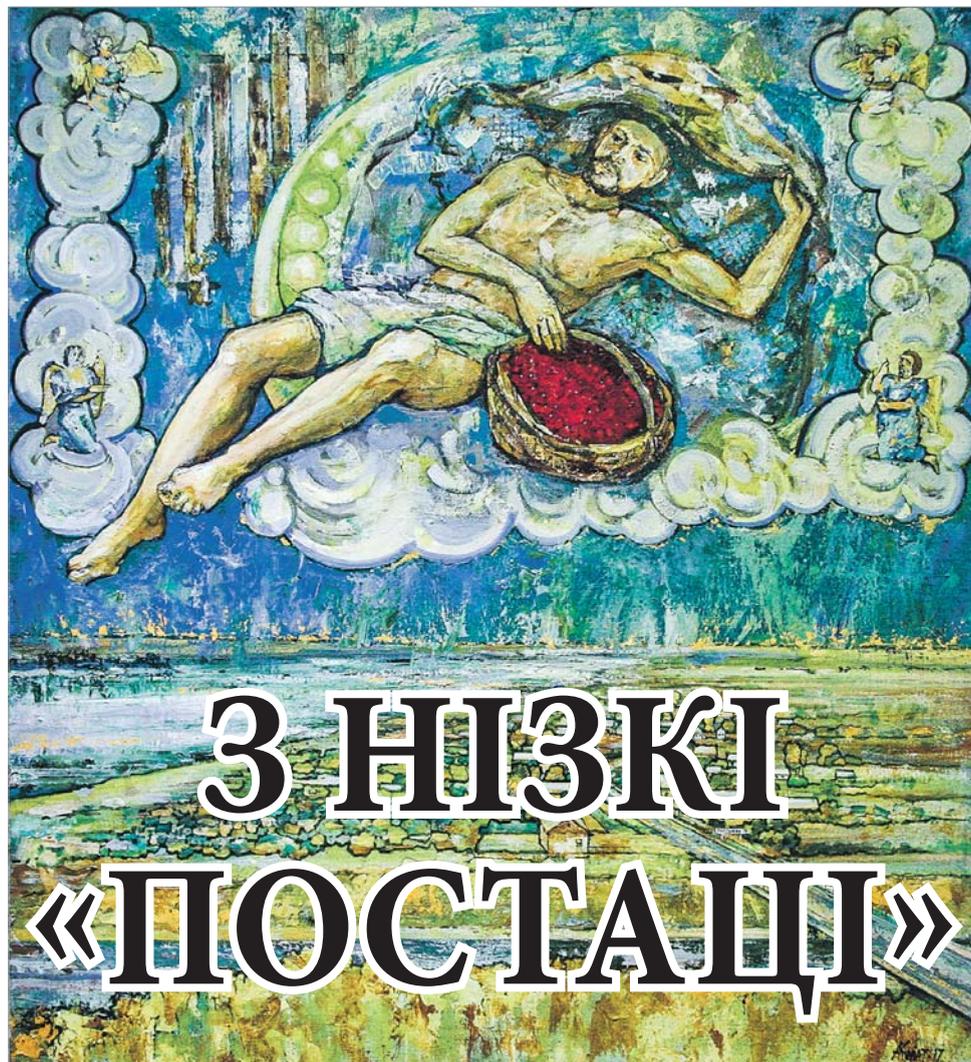
Словы-пчолкі паляцелі ад краю да краю, збіраючы фарбы адусюль. Скаламуцілі вадзіцу з Нёмана-ракі, у хвалях якога перакуленая плыла званіца Вішнёвага храма. Пад Гарошкавам паднялі паэтаву душу ў мядовы рай. Па-над Прыпяццю ў пушчах гудзеннем сваім абудзілі ад замшэлага сну лесавічак. Пілі з дзікак неклар пад Туравам. Нават на палескіх балотах журавіны настой бралі, каб напоўніць палотны барвамі ўсходу і захаду. Сабралі пчолкі ўсе фарбы свету і прынеслі мастаку: малой, увасабляй, адлюстроўвай, стварай, пішы слова на палатне. Словы-пчолкі — пчолкі-словы — працаўнікі, «распыліцелі» жыцця, хмяльных медавух стваральнікі, нашых душ пасланцы, што з кветкамі размаўляюць на райскай мове красак. Піша вобразамі, відарысамі малюе, адлюстроўвае

горкай жоўцю насычае каларыт, чорны, як ноч, і чысты, як сляза. Угледзіся ў іх, і ўбачыш нямы дакор пакутнікаў і герояў нашага жывога мінулага, бо крывёю сваёю напалі яны нашу зямлю, і ўзраслі з яе высокія дубы, прынялі на свае плечы маштабны купал нябёсаў і сноўдаюцца пад ім, як светлыя іх душы, нашыя летуценныя мары, туды-сюды паміж мінулым і будучыняй, як пэндзаль мастака па палатне, сцвярджаючы назаўжды заўсёднае сёння.

Ларыса Раманава

Незразумелая і таямнічая твая душа, неспасцігнутая твая сутнасць. Простая, такая простая, як непадобная выбранасць, як першае каханне пшчотнае. Мужная, такая мужная, як не адзін мужчына, жаночая, такая жаночая, як не адна жанчына, жаночая.

Паэзіяй насычана душа. Ты паэтычным эфірам ачмурыла сабе галаву, і сняцца табе сны такія, як ты: незразумелыя і

Алесь Квяткоўскі «Анатоль Сыт. Пакаігароішак», 2017 г.

воблікі яшчэ жывых паэтаў, апранае словы, як у багатыя футры, шчодрой фарбай душы, што прынеслі яму пчолкі. І сам ужо не ведае мастак, што ператвараецца ў паэта — слоў, што душа яго пчолкай ляціць ад кветкі да кветкі па ўсёй нашай зямлі, размаўляючы з кветкамі на Боскай мове жывых слоў. Відавочныя і абстрактныя, лагодныя і жорсткія, гарачыя і халодныя нашы пекныя словы — іерогліфы нашага быцця, мелодыі спеваў нашых сэрцаў, нашых каханых галасы — вось і ўвасабіў вас на палотнах мастак з мядовым імем Квят.

Алесь Цыркуноў

Недзе побач, недзе тут сярод нас дзівак. Мала сярод нас мастакоў, нібыта ім фарбы не стае, і разляцеліся яны тапаліным пухам па ўсіх кутках свету. А гэты дзівак здабывае фарбы з нябёсаў зямлі і зводаў нябёсаў, чэрпае іх і нешта там тынкуе на сваіх палотнах. Яны не для прыгожых салонаў, не для асалоды вачэй і не для спакою душы. Шчымыя яны і трывожныя, як прадчуванне немінучай бяды. Угледзіся ў іх і ўбачыш, як дратавалі тваю Радзіму да скону, да апошняга пульсу, да попелу Хатыні, да чорных росаў была дратавалі-дратавалі-дратавалі, а яна жыве ў ягоных фарбах — вогненна-рабінавай крывёю сцякае з палатна,

таямнічыя, неспасцігнутыя ні адным мужчынам, што адчуваецца толькі сэрцам жанчыны, самаадданая і адданая гэтым снам.

Такое простае наіўнае дзіце з лепятаннем слоў на вуснах, з пазыўнымі радзьяграм Веткаўскага сусвету, вышытага на белых ручніках аблокаў, што пралягаюць высока над магіламі сяброў, каб кветкамі засадзіць нябесныя сады. Мужная, жаночая, адмыслова, незразумелая, таямнічая музыка гучыць з тваіх вершаў: музыка, якую чуеш толькі ты адна: ці калыханка яна для дзетак, ці серэнада для юнакоў, ці балада непрынятых і забытых. І царскай рукой шчодро раздаеш пшчоту, мужнасць і жалобнасць, так проста, па-простаму дзеля любові і дабрыні са сваіх светлых сноў, у якіх, як і ў тваім сэрцы, ёсць месца ўсім, для каго гучыць музыка тваіх вершаў, у якіх ты бачыш нас маладых і вясёлых, якіх ты любіла адмыслова па-свойму, як жанчына-паэтка, значыць, проста вар'ятка для нармальнах людзей па-за тваіх сноў, бо цяжка-цяжка быць незразумелай і дурной нават у простым жыцці, дзе не чуюць музыку вершаў тваіх. Хай жа Бог табе скажа «дзякуй» за таямнічую прастасць тваёй паэтычнай душы і за царскія падарункі ўбогім душам пілігрымаў, што не вернуцца ў твае дзівосныя сны, не пачуўшы музыкі тваіх вершаў, і птушкай Сірын нагоніш ты іх на шляху ў вырай.

Кастусь Тарасаў

Усё скончана! І твой насмешлівы голас не прагучыць у трубцы. «Як маешся? Прыязджай — пагамонім». Усё скончана! І крахам пайшло, і туды яму дарога. Колькі ў свеце столькі столькага, дык што значыць наша пісаніна — херня на масле наша пісаніна. Прасядзеў маладосць над словам, як Эдып над тайнай свайго нараджэння. Скончана ўсё, і цяпер толькі Бог нам суддзя, на што патрацілі час, на што прамянялі дні каго ашчаслівілі хоць трошкі. «Ды кінь ты маяцца і шукаць шляхоў апраўдання. Не для нас апраўданне, і толькі вянкі памінальныя будуць нам лаўрамі. А калі ўсё скончана, трэба пачынаць спачатку. Як Вітаўт, біцца да апошняй крыві за кожнае слова, што захрасла ў самлелым горле ці п'янымі ванітамі вылілася долу, ці проста згубілася ў памяці часу. Біцца за кожнае слова з лаянкай на чале, каб чулі рэзкасць нашых галасоў, каб нябёсы страсянуліся ад іх гучнага рэха і перунамі адказалі нам».

Дык што, скончана, усё? І твой насмешлівы голас не пакліча: «Прыязджай — пагамонім». Толькі наклікалі мы на сябе бяду. Пад ударамі перуноў валяцца магутныя дрэвы, валяцца гэтыя вечныя волаты мінулага жыцця, трухлявыя знутры, а каля іх расшчэпленых кодабаў прараслі крохкія парасткі новага жыцця і працягваецца гэтае дзіўнае падарожжа ў цесным коле, у якім мы жывём за сваіх герояў, забываючыся жыць за сябе, і на памінальных вянках напішуць, што нас не забудуць, памахаюць рукой наўздагон нашым душам на шчаслівы шлях у сваё любімае мінулае. І ў кожным слове, у кожным сказе загучыць твой голас малады і сонечным промнем зазірне да мяне ў акенца... «Як маешся, Вітак? Давай пагамонім!».

Леанід Гоманаў

Неяк згубіліся добрыя словы, і ніяк не адшукаць іх. Хоць трэба аддаваць пазыкі, але гэта так у цяжар, бо як заўсёды лішку няма. Няма ўсіх і добрых слоў. Так мала іх, як кот наплакаў.

Маляваў сонечныя краявіды Гоманаў Лёня ў задрыпанай майстэрні, куды не тое, што сонца не заглядала, а нават мухі не лезлі. Выпіваў, нібыта і сам роўны вялікім, з вялікай шклянкі за мастацтва ўтаймаваных фарбаў на суладным каларыце палатна. Усміхаўся нечаму свайму непадуладнаму майму разуменню. Я глядзеў на яго палатно, на раскіслы ад вільгаці шлях, што завёў нас сюды, а на справе імкнуўся на шырокую прастору адусюль, з гэтай задрыпанай майстэрні, з цёмных падвалін, з забытых тропяў лабірынтаў на святло і да сонца. Відаць, мы так набраліся за мастацтва, што сме-ла ступілі на няверны шлях і няпэўна пасунуліся па ім, як ніцця цені аблокаў на рачных дарогах, падхопленыя плыню, і нельга спыніцца, і нельга падацца вірам, і нельга вярнуцца назад. Хай усё цячэ, змяняецца хай, усё ператвараецца ў нешта ці ў нішто — усё роўна нас кліча дарога. Відучыя яе бачаць, валацугі па ёй ідуць, мастакі яе прыдумваюць, паэты яе апяваюць, летуценнікі ёй трываюць, а некаторыя баяцца яе, як ладана чэрці. А мы вось думаем, якое дачыненне мае дарога да мастацтва. Ці яна ўдала ўпісваецца ў краявід палатна, ці яна стварае нам перспектыву і прастору, ці на ёй засталіся нашы сляды?

Мастак малюе сцэжкі-дарожкі, пракладае да свету шлях, выводзіць нас да святла. Паміж пагоркаў і палаткаў, сярод гушчароў і пралескаў, паміж праваруч і злева топча свой шлях. Аднойчы, не ведаю, як і дзе і пры якой нагодзе, убачу знаёмую постаць у засені дрэў. Адпачывае ад сваіх нястомных дарог на каліне адной з іх вандроўны мастак, як народны бог, што выбраўся ў свет да людзей. Спытаецца з усмешкай, ці знайшоў я добрыя словы, і як даўною пазыку я вярну іх мастаку. «Як хараша вакол, добра, што ты ўсё гэта занатаваў. Вось і я з табой ладком адпачну і спалю з сягу з вялікай шклянкі ад мастацтва».

МАСТЫ, ПАБУДАВАННЯ ПАЭЗІЯЙ

Першым вынікам супрацоўніцтва Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ і калег з Варшавы стала анталогія польскай і беларускай паэзіі з удзелам паэтаў з Польшчы і Гродзеншчыны. Інтэрнацыянальны зборнік атрымаў назву «Масты: Гродна — Варшава. *Mosty: Warszawa-Grodno*» (Кніжнае выдавецтва IBIŚ, Варшава, 2017).

Змест польска-беларускага зборніка «Масты» складаюць вершы аўтараў з Гродзенскай вобласці Беларусі і прадстаўнікоў паэтычнага цэха з Польшчы, творы на мове арыгінала, а таксама іх пераклады на польскую і беларускую мовы.

З польскага боку ў зборнік уключаны творы вядомых на радзіме і за мяжой аўтараў: Аляксандра Наўроцкага і Барбары Юркоўскай з Варшавы, дырэктара Варшаўскага музея Адама Міцкевіча Яраслава Кляйноцкага, Анны Чахараўскай з Легіянова, Бенедыкта Козела з Паланца, Міры Лукшы з Гайнаўкі (дарэчы, укладальніцы і перакладчыцы часткі вершаў з гэтага зборніка) ды іншых. Беларускую частку кнігі складаюць вершы Пятра Сямінскага, Браніслава Ермашкевіча, Людмілы Кебіч, Людмілы Шаўчэнкі, Алены Руцкай, Дзмітрыя Радзівончыка з Гродна... Упрыгожваюць кнігу рэпрадукцыі карцін гродзенскага мастака Мікалая Бандарчука і польскага мастака Войцеха Сымалона.

Першая прэзентацыя польска-беларускай анталогіі паэзіі «Масты» адбылася ў красавіку гэтага года ў Варшаве падчас XVII Сусветнага свята паэзіі пад эгідай ЮНЕСКА, ініцыятар якога — уладальнік кніжнага выдавецтва IBIŚ, галоўны рэдактар літаратурнага часопіса «*Poezja dzisiaj*», паэт, празаік, перакладчык Аляксандр Наўроцкі. Удзельнікамі форуму ад Беларусі сталі паэтэсы Людміла Кебіч (Гродна), Ала Клемянок (Смаргонь) і Любоў Красеўская (Брэст), якая, дарэчы, у якасці пасла добрай волі істотна паспрыяла ўзвядзенню паэтычных «Мастоў».

Прэзентацыя кнігі ў Гродне з удзелам паэтаў з Польшчы запланавана на восень 2017 года. А сёння польска-беларуская анталогія паэзіі «Масты / *Mosty*» паступае ў бібліятэкі Варшавы і Гродна, распаўсюджваецца па лініі польска-беларускіх культурна-асветніцкіх і адукацыйных сувязяў. Можна не сумнявацца ў тым, што супрацоўніцтва літаратараў па лініі Гродна — Варшава не толькі будзе працягвацца, але і перарасце ў сапраўднае сяброўства.

Таццяна КЛЯШЧОНАК,
Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

ПРА СУСЕДЗЯЎ — ДЗЕЦЯМ

У выдавецтве «Харвест» выйшлі кніжачкі «Украіна» (2016) і «Польшча» (2017), прысвечаныя гісторыі і сучаснаму жыццю, культуры, мове і прыродзе нашых дзяржаў-суседзяў. Выданні былі распрацаваныя пры падтрымцы Цэнтра славянскіх моў і культур пры ўдзеле дырэктара цэнтра Ірыны Зімневай і супрацоўніцы Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Паўліны Скурко. Аўтар ідэі і адказны рэдактар — Алесь Чарнавокая.

Найбольш зацікаваць кнігі вучняў сярэдняй школы, але чытаць іх можна і ў сямейным коле. Кніжкі напісаны даступнай мовай (у адрозненне ад многіх падручнікаў), багата аздоблены ілюстрацыямі — фотаздымкамі, малюнкамі, рэпрадукцыямі твораў мастацтва. Паляк Лешак і ўкраінец Сланечнік, якія са старонкі на старонку водзяць чытачоў сцежкамі сваіх родных краін, распавядаюць пра прыродныя асаблівасці, жыхароў, нацыянальную кухню, мастацтва, вядомых дзеячаў і многае іншае. Тэксты суправоджаюцца жартамі, загадкамі, крыжаванкамі.

Лешак і Сланечнік звяртаюць увагу на тое, што, нягледзячы на зменлівасць дзяржаўных межаў і сцягоў на тэрыторыі сучасных Польшчы і Украіны ў далёкай (і не вельмі) мінуўшчыне, нашы суседзі не згубілі ў гістарычных лабірынтах сваіх родных моў. І гэтаму беларусам варта ў іх павучыцца.

Мяркуюцца, што выданні «Польшча» і «Украіна» стануць першымі раздзеламі дзіцячай энцыклапедыі «Беларусь між суседзямі». Сапраўды, у сучасным свеце, які поўніцца палітычнымі канфліктамі, пошук у гістарычнай спадчыне супольнага, а не адрознага падаецца надзвычай актуальным.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Ці можа навуковае выданне быць сагай?

Кніга Анастасіі Скеп'ян «Князі Слуцкія» пабачыла свет у серыі «Беларуская гісторыя» ў выдавецтве «Беларусь», пра якую пойдзе гаворка. Адметная рыса выдання (2013 г.) — візуалізацыя зместу сродкамі выяўленчага матэрыялу. Гістарычныя асобы і помнікі архітэктуры паўстаюць перад чытачом у выглядзе рэпрадукцый мастацкіх твораў розных перыядаў. Напрыклад, Кацярына з Тэнчынскіх, княгіня Слуцкая, прадстаўлена творами невядомых мастакоў. Калярова рэпрадукцыя 1579 — 1582 гг. паказвае княгіню маладога ўзросту, а выява XVII ст. — пажылога. Чорна-белая выява Кацярыны з Тэнчынскіх, маці князёў Слуцкіх, сустракае чытачоў на першай старонцы пазначанага выдання, пераважна прысвечанага жыццю і дзейнасці яе сыноў.

Сярод рэпрадукцый пераважаюць карціны невядомых мастакоў XVI — XVIII стст. Агульная колькасць ілюстрацый налічвае 134 адзінкі, у ліку якіх — 49 гравюр, 19 лістоў, прывіляў і кантрактаў, 35 рэпрадукцый карцін, малюнкаў і мініяцюр, а таксама — казанні, надпісы, кенатфіумы, медалі, пачаткі і аўтографаздымкі і інш. Багаты і цікавы матэрыял выдання з дапамогай супрацоўніцтва мастакоў блізка Беларусі, на дапаўненне навуковага зместу з'явіліся зручныя і шырокага кола чытацкага змяшчае архіўныя мадэлі ўвядзення аўтарам у навуковы ўжытак надрукаваныя ў дадатку.

Кніга «Князі Слуцкія» напісана на падставе дакументаў, што захоўваюцца ў фондах архіваў, нацыянальных і навуковых бібліятэк — Польшчы, Літвы, Украіны, Беларусі, матэрыялаў з прыватных архіваў — Радзівілаў, Сапегаў, Замайскіх і інш.

Аўтар адзначае вялікую ролю роду Алелькавічаў у вырашэнні спраў па дзяржаўным, мясцовым і прыватным узроўнях і каштоўнасць захаваных дакументальных крыніц, падкрэслівае распрацоўку вобразаў князёў Алелькавічаў некалькімі пакаленнямі гісторыкаў. Даследчыца зрабіла агляд пытанняў, асветленых гісторыкамі, і падкрэсліла, што ў айчынай гістарыяграфіі няма ніводнай манаграфіі, прысвечанай князям Слуцкім, акцэнтавала ўвагу чытача на наяўнасць вялікай колькасці факталагічных памылак вакол Соф'і Юр'еўны Алелькавіч (княгіні Радзівілаў), адной з чатырнаццаці беларускіх святых. Дарэчы, Сафіі Слуцкай прысвечаны шэраг артыкулаў А. Скеп'яна, якія вызначаюцца глыбокім навуковым абгрунтаваннем. Мы бачым, што распрацоўка тэмы веравызнання Соф'і Алелькавіч, княгіні Радзівілаў, вялася аўтарам не адзін год. Высновы базуюцца на аўтэнтычных архіўных дакументах часоў жыцця Соф'і Алелькавіч, яе апекуноў і іншых гістарычных асоб. З асобай апошняй прадстаўніцы роду Алелькавічаў аўтар манаграфіі звязвае вялікую колькасць фальсіфікацый, падставаных фактаў. Соф'я Алелькавіч прызнаецца праваслаўнай царквой мясцовашанаванай святой, хаця кананізацыі не было.

Падчас больш чым дзесяцігадовага даследавання А. Скеп'ян не толькі былі ўвядзены ў навуковы ўжытак новыя крыніцы, але і прааналізаваны вядомыя. Ва ўвядзеннях да манаграфіі даследчыца дае падрабязны агляд выкарыстаных груп крыніц: летапісы, акты Літоўскай метрыкі, прыватныя паперы з родавых архіваў, друкі (аб прыватным жыцці любога прадстаўніка можна даведацца толькі з прыватнай перапіскі і згадак сучаснікаў), з тлумачэннем, чаму аддавалася перавага той альбо іншай крыніцы. Яшчэ ва ўвядзеннях аўтар пазначае, што асноўная ўвага ў кнізе будзе сканцэнтравана на прадстаўніках двух апошніх пакаленняў князёў Слуцкіх — братах Юрыі, Яне Сімяоне, Аляксандры Юр'еўчы і іх адзінай спадчынніцы Соф'і Юр'еўне.

Першая глава паказвае пачатак і станаўленне магутнасці роду. У кнізе падаецца толькі асноўная інфармацыя, якая дапаможа разабрацца ў роднасных сувязях, бо падзеі XV ст. дастаткова шырока асветлены ў працах, прысвечаных панаванню Казіміра Ягелончыка і яго сыноў. Другая глава прысвечана пакаленню князёў Слуцкіх, што жылі ў 30 — 70-я гг. XVI ст. У трэцяй главе рэканструявана гаспадарчая, палітычная і рэлігійная дзейнасць братоў Алелькавічаў. У чацвёртай разгледжаны жыццёвы шлях Соф'і Алелькавіч. Даследчыца адзначае заслугу праваслаўнай царквы ў апублікаванні вядомых на сёння фундашаў Алелькавічаў на карысць розных манастыроў і цэркваў. Аўтар не прэтэндуе на ўсебаковае асветленне дзейнасці князёў Алелькавічаў: штосці засталася па-за ўвагай з-за фармату самой працы, штосці — з-за недаказанасці некаторых меркаванняў. Акрамя гэтага, недастатковасць

інфармацыі пра першых князёў з гэтага роду пакідае шырокае поле дзейнасці ў кірунку вывучэння асобных арыстакратычных родаў ВКЛ.

У часопісе «Беларуская думка» (№ 9 за 2014 год) была змешчана рэцэнзія Ю. Мікульскага на кнігу «Князі Слуцкія». На думку крытыка, гэта хутчэй навукова-папулярнае выданне, чым навуковае. Ю. Мікульскага здзіўляе павярхоўнае асветленне ранняга перыяду жыццяпісу Алелькавічаў, які ён лічыць вызначальным для роду. На нашу думку, даследчыца добра раскрыла абраны перыяд, таму прэтэнзіі рэцэнзента застаюцца незразумелымі.

Ю. Мікульскі, аўтар цікавых архіўных публікацый у часопісе «Беларуская даўніна», вінаваціць даследчыцу ў адсутнасці спасылкі пры вызначэнні даты смерці Алелькі (1454 год). Пэрапаціўшы тысячы архіўных матэрыялаў і іншых дакументаў, лічу, навуковец мае права згубіць адну спасылку, тым больш што дату пазначае правільна. Згаданы артыкул Ю. Мікульскага носіць даволі катэгарычны характар, нягледзячы на тое, што самы старажытны дакумент з прыведзенага да рэцэнзіі спіса літаратуры датуецца 1867 годам. Зразумела, сучасныя даследаванні апелююць да цікавых фактаў, уводзяць у навуковы ўжытак новыя дакументы, але, урэшце, паводле навуковай значнасці іх нельга ставіць побач з аўтэнтычнымі архіўнымі крыніцамі, якія выкарыстоўваліся падчас працы над

выданнем «Князі Слуцкія».

Як візуальны аргумент крытычны артыкул змяшчае ілюстрацыю «Пячатка князя Алелькі з родавым знакам князёў Алелькавічаў-Слуцкіх», але не пазначана, адкуль узятая выява. У кнізе А. Скеп'яна змешчаны пячаткі з пазначэннем архіўнага фонду. Выява «Граматы князя Алелькі» 1433 — 1434 г. у матэрыяле Ю. Мікульскага адметная, аднак яе адсутнасць у манаграфіі А. Скеп'яна не адбіваецца на змесце, бо ён прысвечаны братам Алелькавічам — Юрыю, Яну Сімяону, Аляксандру, таксама адзін раздзел прысвечаны Соф'і Алелькавіч. І лёсы пазначаных асоб, на нашу думку, дастаткова раскрыты. «Грамата князя Алелькі» ў дадзеным выпадку, кажучы словамі К. С. Радзівіла Панае Каханку, «ні Богу свечка, ні чорту качарга».

Другая рэцэнзія — «Сага аб Алелькавічах» А. Гуда («Польшча», № 9 за 2016 г.) уводзіць чытача ў зман адносна даты выхаду кнігі — 2012 г. На самай справе выданне надрукавана ў 2013 г. і на адвароце тытульнага ліста пазначана, што серыя «Беларуская гісторыя» заснавана ў тым жа 2013 г. Асаблівую цікавасць крытыка выклікае раздзел «Апошняя з князёў Слуцкіх». А. Гуд лічыць сенсацыйнай падзеяй сварку паміж Радзівіламі і Хадкевічамі, але ў карань гэтай сваркі не зазірае, дакументаў, уведзеных А. Скеп'яна ў навуковы ўжытак і надрукаваных у дадатках выдання, не разглядае. Таму і вінаваціць даследчыцу ў катэгарычнасці меркаванняў.

Кульмінацыяй артыкула — заклік да літаратараў ствараць мастацкія творы пра Соф'ю Алелькавіч, Анастасію Слуцкую і інш. Між тым пра Соф'ю Слуцкую пісалі І. Маслянічына і М. Багадзяж, у творчасці якіх гістарычныя факты патанулі ў моры мастацкага вымыслу. Твораў такога кшталту шмат. Возьмем грунтоўны твор А. Дзялендзіка «Легенда пра Анастасію Слуцкую», па якім зняты знакіты фільм «Анастасія Слуцкая», што стаў даўрэатам міжнародных фестываляў і ўзнагароджаны Гран-пры фестывалю «Лістапад».

Лічу, што выданне А. Скеп'яна «Князі Слуцкія» навуковае, праўдзівое, цікавае і даступнае шырокаму колу чытачоў. Змест дазваляе не толькі экранізаваць яго цалкам, але і зрабіць асобныя фільмы пра кожнага з братоў — Юрыя, Яна Сімяона, Аляксандра і іх маці Кацярыну з Тэнчынскіх, апошняю за слугі князёў — Сафію Слуцкую.

Хацелася б, каб выдаўцы і рэдактары, дапускаючы да друку крытычны матэрыял на навуковую работу кандыдата гістарычных навук, супрацоўніка Інстытута гісторыі Акадэміі навук Беларусі, рэцэнзент якой — доктар гістарычных навук і аўтар вядомых кніг Ю. М. Бохан, звярталі ўвагу на абгрунтаванасць крытычных заўваг. Спіс крыніц да артыкула А. Гуда адсутнічае, і чытачу незразумела, на падставе якіх фактаў навуковае выданне — сага і развага.

Гістарычная навука ўвогуле не мае прац, якія можна было б назваць ідэальна закончанымі: новае пакаленне даследчыкаў, працягваючы працу ў пэўным кірунку, абавязкова яшчэ штосці «адкапае». Калі б кожная манаграфія ставіла кропку ў абранай тэме, гісторыя як навука даўно спыніла б існаванне.

Вольга ПАЛУНЧАНКА

ВЫХАВАЕМ ЧЫТАЧА

...ПРАЗ ІНТЭРАКТЫЎ

«Дзіцячае чытанне: праблемы, пошукі, рашэнні» — міжнародны семінар пад такой назвай аб'яднаў бібліятэкараў, пісьменнікаў, педагогаў. Ініцыятарамі правядзення форуму сталі галоўнае ўпраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мінгарвыканкама, дзяржаўная ўстанова «Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк г. Мінска», Камітэт па арганізацыі абслугоўвання дзяцей ББА.

— Мы добра разумеем, што пазіцыя кнігі і чытанне ў наш час трэба ўці. У сталічных бібліятэках у навінкі, як «лібмом» — ведае дарогу ў бібліятэку атрымліваюць см...

Да пра... супольнасці Белар... калегі з Расіі. Наталля Глоз... гаўляла ЦБС Петрадварцовага р... нкт-Пецярбурга, пазнаёміла з досведа рэалізацыі праграмы «Выхаваем кнігалюба» ў бібліятэцы сямейнага чытання г. Ламаносава. Алеся Бухал, галоўны бібліятэкар з Белградскай дзіцячай бібліятэкі А. Ліханава, падзялілася досведам арганізацыі тэматычных web-турніраў. Людміла Максімава з Маскоўскай абласной дзяржаўнай дзіцячай бібліятэкі прадставіла праект «Юны экалаг Падмаскоўя», які ажыццяўляе бібліятэка сёлета, у Год экалогіі ў Расіі, сумесна з маскоўскім запаркам.

Марыя ЛІПЕНЬ

Прапануем найцікавейшыя ідэі для папулярнага чытання сярод моладзі, агучаныя на семінары «Дзіцячае чытанне: праблемы, пошукі, рашэнні»:

1. Разам з сябрам чалавека

Наталля Глоз, загадчыца Бібліятэкі сямейнага чытання горада Ламаносава, распавяла, што ў некаторыя дні ганаровым госцем бібліятэкі становіцца... лабрадор. Сабаку (зразумела, выхаванага і прывітага) прыводзяць у залу на сустрэчу з дзецьмі, дзе ён нават сам абірае кнігу, якую будучы чытаць гэтым разам. Лабрадор, падрыхтаваны да такога фармату сустрэч, уважліва слухае маленькіх чытачоў, а пасля гуляе з імі. Заняткі з сабакамі вельмі карысныя для павышэння ўзроўню чытання сярод дзяцей: у адрозненне ад дарослых, лабрадор ніколі не робіць заўваг, што дапамагае чытачу больш вольна і не хвалявацца.

2. У камандзе

Галоўны бібліятэкар Белградскай дзіцячай бібліятэкі А. А. Ліханава Алеся Бухал падчас свайго выступлення ўла паспехі ў прыцягненні да мерапрыемстваў. Замест таго, каб запрашаць іх да сябе, яна правілася на «нейтральную» тэрыторыю — у інтэрнэт-простор. У Белградзе арганізуюць адмысловыя web-турніры для дзяцей 6 — 9 класаў. Бібліятэкары абіраюць тэму турніру, называюць патрэбную для чытання літаратуру камандам з 15 — 20 чалавек. Пры дапамозе Skype школьнікі абмяркоўваюць творы і спаборнічаюць за перамогу. Падлеткам падабаецца такі фармат узаемадзеяння, бо ён досыць сучасны і цікавы.

3. З гістарычнымі інтрыгамі

У Дзіцячай бібліятэцы-філіяле імя А. С. Пушкіна горада Магілёва шмат увагі надаецца гісторыі роднага краю. Сёлета ладзілі краязнаўчы праект «Прагулкі па Магілёве», прысвечаны 750-годдзю горада. У межах гэтага праекта пашырыліся межы бібліятэкі: на школьных канікулах малодшыя школьнікі ўдзельнічалі ў шэрагу мерапрыемстваў, скіраваных на павышэнне ведаў пра мінуўшчыну і сучаснасць роднага горада. Для моладзі стварылі нават віртуальную пляцоўку, якая дапамагае знаходзіць інфармацыю пра Магілёў за ўласным камп'ютарам. Праект «Дзеці пра Магілёў» арганізаваў у інтэрнэт-просторы карту Магілёва з тэматычнымі малюнкамі, адкуль дзеці могуць даведацца нешта новае пра гістарычныя аб'екты малой радзімы.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

(Ня)страчаныя абліччы

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы працуе выстаўка, на якой ў дакументах ідзе расповед пра драматычныя падзеі, што прывялі да страты духоўнага суквецця нашай нацыі.

«Беларусаў ахапіла цудоўная нацыянальная ўзнёслаць», — згадваў госць з Рыгі Яніс Райніс. Янка Купала запрасіў яго на сустрэчу. 11 лістапада ўдзельнікі канферэнцыі сабраліся ў філіяле «Трудколлектив» па вуліцы Савецкай, 72, каб прывесці літаратурна-мастацкія ўзвышшы». І вось на сустрэчу сядзяць (злева направа): Змітрок Бядуля, Яніс Райніс, Янка Купала, Андрэас Крэйпінс, Язэп Пушча, Уладзімір Дубоўка, Пятро Плябка, Кузьма Чорны.

КНІЖНЫ СВЕТ
АЎТОРАК

Ян Райніс пасля Мінска наведаў шыкоўныя мерапрыемствы ў Віцебску, адкуль з Э. Блесэ, У. Пігулеўскім, К. Езавітавым праз Бігосава вярнуўся ў Рыгу. А ў Мінску праз некаторы час пачаліся экзекуцыі. Вышэйшыя ўлады аказаліся незадаволенымі канферэнцыяй. Яе назвалі «генеральным злётам нацдэмаўскіх контррэвалюцыянераў». Адам Бабарэка, Язэп Пушча, Уладзімір Дубоўка былі залічаны ў «ворагі на-

рода» і падвергліся цэнзуры, пра што сведчыў іншы здымак 1926 г., — каб не трапіць у экспазіцыю ў першапачатковым выглядзе. Вось яны, страчаныя абліччы, на здымку з гісторыі напярэасстралянай беларускай літаратуры.

Сяргей ПАНІЗНІК

РЭВАЛЮЦЫЯ І МАРАЛЬ

Аўтар «Чырвонага алоўка...» даследаваў стан інстытута шлюбу на пачатку XX стагоддзя

На творчай сустрэчы вядомы навукоўца доктар гістарычных навук Аляксей Шалахоўскі чар...

Р. Бе.

Папяр... да з'явілася ў 2012 год... назву «Чырвоны алоўк. Нарысы па гісторыі цэ... ў БССР».

Чарговая кніжная навінка — першае ў айчынай гістарыяграфіі комплекснае даследаванне радыкальных змен у сямейна-шлюбных адносінах і сэксуальным жыцці беларускага грамадства пасля 1917 года. Першае дзесяцігоддзе савецкай характарызуецца неверагоднай па сённяшніх мерках свабодай нораваў. Сэксуальная рэвалюцыя (менавіта такі тэрмін выкарыстоўваецца ў навуцы) прывяла да дэзарганізацыі традыцыйнага сямейна-шлюбнага ладу і нарматыўнай няпэўнасці, паслаблення інстытута шлюбу і заснаванай на ім сэксуальнай маралі.

Кніга мае наклад 500 асобнікаў (выдавец А. М. Янушкевіч) і напісана на багатым фактычным матэрыяле з прыцягненнем архіўных крыніц. У афармленні вокладкі выкарыстаны плакат А. Страхова-Браслаўскага 1926 года. Выданне будзе цікавае як спецыялістам, так і шырокаму колу чытачоў.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

КНІЖНЫ СВЕТ
ПАНЯДЗЕЛАК

Вобразы эпохі

ў рэтраспектыве фотамастака Юрыя Іванова

зацікавіць не толькі старэйшае пакаленне, але і малодшае. Вялікі зрээ гісторыі праз фотамастацтва, тым больш у храналагічнай паслядоўнасці, дазваляе прасачыць змены як асобнага чалавека, так і трансфармацыю грамадства ў цэлым.

Цікавая не толькі мастацкая, але і тэхнічная падкаванасць аўтара. Калі глядач ужо бачыў некалькі выставак фотаздымкаў майстра раней, то будзе заўсёды пазнаваць работы творцы, таму што аўтарскі почырк Юрыя Іванова кідаецца ў вочы.

Дырэктар Мастоцкай галерэі «Універсітэт культуры» Павел Сапоцька адзначае:

— Экспазіцыя дэманструе савецкую эпоху, паказвае, якую ролю гэты час адыграў у фарміраванні нашай краіны. Юрый Сяргеевіч даражыць гэтай памяццю. Успамінаюцца словы Генрыха Гейнэ, які кажаў, што ў кожнай эпохі свае задачы, і яны дапамагаюць будаваць цывілізацыю. У той эпохі, якую паказвае Юрый Сяргеевіч, былі свае задачы, у нейкім сэнсе яны склалі ідэалагічны і маральны падмурак часу, у якім зараз жывём мы. Аўтар паказвае глыбокія вобразы, цікавую філасофію і не звяртаецца да простых сюжэтаў. У філасофіі як усёй творчасці мастака, так і кожнага асобнага твора схавана вялікая любоў да жыцця і роднай зямлі. Паглядзіце, хто прыходзіць на выстаўкі Юрыя Іванова: гэта музыкі, акцёры, мастакі... Ён сапраўды дарагі чалавек для беларускай культуры, які фарміруе вакол сябе багатую інтэлектуальна-інфарматыўную прастору.

Падчас цырымоніі адкрыцця фотапраекта начальнік інфармацыйна-аналітычнага ўпраўлення Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Таццяна Хмель уручыла Юрыю Іванову падзяку ад міністра інфармацыі Алеся Карлюкевіча за значны асабісты ўклад у развіццё нацыянальнай фотажурналістыкі, папулярнасці сацыяльна-эканамічных і культурных дасягненняў Беларусі і арганізацыю на высокім прафесійным узроўні разнастайных фотапраектаў.

Вікторыя АСКЕРА

ХТО НАПЕРАДЗЕ?

Агучаны імёны пераможцаў трэцяга «Восеньскага салона»

тэў. Рашэннем экспертнага журы спецыяльнымі дыпломамі ўзнагароджаны Уладзімір Грамовіч («За мастацкае анне»), Наталля Кацуба і Уладзімір Сакалоўскі.

Прыз атрымалі сямёра мастакоў. Першае месца, чыя праца атрымала перамогу, прыраджана Аляксандру Скоробагаі, а другое — Аляксандру Бельскі і Васілю Пяшчэцкі. Трэцяе месца падзялілі Алег Манько, Павел Масленікаў, Сяргей Сухінін і Аляксандр Багданаў.

Старшыня праўлення Белгазпрамбанка Віктар Бабарыка, павіншаваўшы пераможцаў, падкрэсліў, што сёлета стаў відэапраект наперад беларускіх мастакоў і мастацтва ў цэлым. Ён падзякаваў членам міжнароднага журы за прасоўванне беларускага мастацтва на еўрапейскім рынку.

Куратар праекта Аляксандр Зіменка, між іншым, дадаў, што цікава, чым у папярэднія гады. За час работы экспазіцыі выстаўку наведвалі каля дзесяці тысяч гледачоў. Атрымалася (няхай і не на шмат) павялічыць аб'ём продажу мастацкіх твораў: сёлета наведвальнікі набылі пяцьдзесят шэсць карцін.

На прэс-канферэнцыі некаторыя прадстаўнікі міжнароднага журы адзначылі, што канцэпцыя праекта стала больш зразумелая: беларускія мастакі паступова адмаўляюцца ад постсавецкага стылю і звяртаюцца да сучаснасці, іх выяўленчая мова становіцца зразумелай міжнароднай арт-супольнасці.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Мінск. Пётр Маішэраў на плошчы Перамогі. 3.07.1970 года.

Сёння існуе шырокі спектр адзнак Кастрычніцкай рэвалюцыі. Беларускі фотамастак Юрый Іванов прапанаваў параважаць, як падзеі 100-гадовай даўніны паўплывалі на лёс людзей, у фотапраекце «Гэта было нядаўна, гэта было даўно...». Выстаўка дэманструецца ў Мастоцкай галерэі «Універсітэт культуры».

У экспазіцыю ўвайшло каля ста фотаздымкаў, зробленых у перыяд з 1962 па 1991 гады. Творчасць аўтара адлюстроўвае не толькі палітычныя моманты, але і сюжэты з жыцця простых людзей. Уражвае, як мастак умее тонка і глыбока адчуваць псіхалагізм не толькі чалавека, але і народа альбо часу. У фоташэрагу аўтара не знойдзеш сюжэтаў простых і безэмацыянальных. Кожны здымак, нават на першы погляд спакойны, прасякнуты драматызмам і памяццю.

На адкрыцці выстаўкі прысутнічаў Старшыня Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Міхаіл Мясніковіч, які падзякаваў фотамайстру за працавітасць і неабыхавасць як да гісторыі, так і да сучасных падзей.

— Тое высокае мастацтва, якое дэманструецца сёння ў выставачнай зале галерэі, яшчэ раз дазваляе пераканацца ў вялікім майстэрстве мастака, — падкрэсліў Міхаіл Мясніковіч. — Дзякуй Юрыю Сяргеевічу за неспакойны характар, майстэрства, якое прасочваецца ў кожным здымку. У нас дзяржаўнае свята — 100-годдзе Вялікага кастрычніка. Многія, хто прысутнічаюць на выстаўцы або прыйдучы пазней, — гэта людзі савецкай эпохі, ім важна ўспомніць той час, важна захаваць у сабе разуменне, як ён праходзіў, чым скончыўся. Нам усім трэба па-новаму пачынаць ставіцца да тых падзей, таму што мы іх не зменім. Сёння існуе мноства спрэчак на гэтую тэму, але, я лічу, гэта неканструктыўны падыход у развіцці культуры і грамадства. Трэба з кожнай эпохі браць лепшае і развіваць лепшае. Няхай тое, што было, можа, не зусім удалым, застанецца ў гісторыі.

Героі фотамастака — гэта моцныя і ўпэўненыя людзі, якія ведаюць, навошта

— Гэтая выстаўка выпакутавана сэрцам, душой. Не адзначаць 100-годдзе рэвалюцыі нельга, у той час жылі мае бацькі, бацькі маіх бацькоў, сёстры, стрыечныя браты, мае сябры, — адзначае Юрый Іванов. — Можна камусьці не падабаецца гэта дата, але яе са свядомасці выкрэсліць немагчыма, таму што, як у адной песні спяваецца, «гэта наша з табой біяграфія». А біяграфія — гэта тое, што было і змяніць ужо немагчыма. Фотаздымкі, якія я зрабіў у рэтраспектыве з 1961 года, — гэта першы год маёй прафесійнай працы — да 1991 года, у гэтым годзе скончылася савецкая ўлада. Вялікая памяць, гісторыя. Фатаграфіі — зрээ часу, падобны да кольцаў спілаванага дрэва, якое не ажыве, але ж пакіне ў сабе мноства падзей, якія побач з ім адбываліся.

Фотаздымкі майстра прадстаўлены як у чорна-белым варыянце, так і каляровым. Яны інфарматыўныя і могуць

Сяргей Ашу.

«Вясніца», 2016 г.

6 лістапада ў Палацы культуры і спорту ў Мінску адбыўся трэці «Восеньскі салон з Белгазпрамбанка», на які сёлета было пададзена каля 400 заяваў. У гэтым годзе ў пераможцы ўзялі ўдзел і мастакі з усёй Беларусі прадэманстравалі свае мастацкія творы і змагаліся за права быць лепшымі. 2 лістапада былі агучаны імёны пераможцаў «Восеньскага салона», якіх выбрала міжнароднае журы — эксперты мастацкага арт-рынку з Расіі, Украіны, Славакіі, Італіі і Літвы.

Першае месца атрымалі адразу чатыры беларускія мастакі: Сяргей Ашуха, Кацярына Шымановіч, Аляксандр Веледзімовіч і Наталля Кірылка. У якасці прыза аўтарам далі магчымасць выставіць свае творы на «Восеньскім салоне-2018» без удзелу ў конкурсе, таксама кожны атрымаў грашовы прыз — гадавую стыпендыю ў памеры дванаццаць тысяч беларускіх

Конкурсы

ПАШТОЎКА АД МУЗЕЯ?

Як білет для наведвальнікаў працуе на імідж

Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь аб'яўляе конкурс на лепшы малюнак новых уваходных білетаў. Напярэдадні стварэння новай пашыранай экспазіцыі і з мэтай папулярнасці культурнай спадчыны краіны білет будзе выконваць і функцыю паштоўкі. Конкурс пачаўся з 23 кастрычніка і пройдзе ў два этапы.

Першы этап, у межах якога вядзецца прыём, апрацоўка і адбор конкурсных работ, будзе доўжыцца да 24 снежня 2017 года. Другі этап, фінальны, калі журы вызначыцца з пераможцамі, плануецца правесці з 15 па 30 студзеня 2018 года.

Журы павінна вызначыць як мінімум двух пераможцаў: у намінацыі «Білет-паштоўка для дарослых» і «Білет-паштоўка для дзяцей». Работы фіналістаў будуць прадстаўлены на выстаўцы. Але галоўнае — чыясці прапанова можа стаць афіцыйным білетам-паштоўкай Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь.

Што такое «білет-паштоўка»? Арганізатары тлумачаць так: графічны, мастацкі, стылізаваны вобраз, створаны пры дапамозе колеру і сімвалаў, які адлюстроўвае мэту і задачы конкурсу, сярод якіх як практычныя (быць білетам), так і прэзентацыйныя: ствараць імідж музея, бо гэта звычайная практыка, калі наведвальнікі музеяў пакідаюць квітка сабе на памяць. Таму білет-паштоўка павінен адпавядаць агульнай канцэпцыі Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, быць зразумелым наведвальнікам, а таксама выклікаць станоўчыя асацыяцыі. І калі гаворка пра канкрэтны музей, то зразумела, што пажаданы зварот да тых набыткаў, што захоўваюцца ў яго зборы.

Конкурс адкрыты па складзе ўдзельнікаў: маюць права даслаць заяўкі фізічныя, юрыдычныя асобы і нават аўтарскія калектывы Рэспублікі Беларусь і іншых краін. Для ўдзелу неабходна накіраваць арганізатарам (у Нацыянальны гістарычны музей) конкурсную работу, выкананую як індывідуальна, так і аўтарскімі калектывамі ў графічным малюнку. Да выявы білета-паштоўкі таксама ёсць шэраг патрабаванняў (творчых і тэхнічных), работа павінна быць прадстаўлена ў электроннай форме ў выглядзе каляровага або чорна-белага малюнка, выкананага ў любой тэхніцы, уключаючы камп'ютарную графіку (пажадана размяшчэнне карцінкі ў альбомным фармаце). Малюнак білета-паштоўкі павінна суправаджаць кароткая тлумачальная запіска, якая раскрывае творчую ідэю аўтара. Удзельнікаў просяць пазначыць намінацыю, для якой створана работа. У заяўках, якія прымаюцца па электроннай пошце (ліст з пазнакай аб удзеле ў конкурсе), неабходна ўказаць імя, прозвішча, род заняткаў, месца жыхарства, кантактны тэлефон. Больш падрабязна ўмовы конкурсу падаюцца на сайце Нацыянальнага гістарычнага музея.

Конкурс цікавы не толькі прафесіяналам-мастакам, але і звычайным людзям, якія любяць наведваць розныя выстаўкі музея, а таксама тым, хто толькі адкрывае для сябе гэты занятак. Крэатыўны ўваходны білет можа спрыяць папулярнасці гістарычнай і культурнай спадчыны ў межах Беларусі, а таксама павышаць аўтарытэт музейнай справы нашай краіны на міжнароднай арэне.

Марыя АСПЕНКА

Алег ЖУГЖДА:

«НЕ БАЧУ РОЗНІЦЫ ПАМІЖ ПРЫЁМАМ СПЕКТАКЛЯ Ў ГРОДНЕ І ЗА МЯЖОЙ»

Гродзенскі абласны тэатр лялек — адзін з тых беларускіх калектываў, які актыўна запрашаюць на фестывалі не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі: прыцягваюць тэмы спектакляў і іх вырашэнне, аўтарскі почырк рэжысёра і мастацкага кіраўніка тэатра Алега Жугжды. І, здавалася б, ёсць п'есы, якія выкарыстоўваюцца ў тэатры даўно і актыўна, што сказаць у іх нешта новае і адмысловае досыць складана. Як чэхавская «Чайка»: апошнім часам беларускія драматычныя і лялечныя тэатры вельмі ўпадабалі яе, прапаноўваючы свой погляд на герояў і матывы іх учынкаў. Тым не менш пастаноўка «Чэхав. Чайка» гродзенскіх лялечнікаў вылучаецца: драматызм у ёй мяжуе з камедыянасцю, адносіны герояў знаходзяць іншую матывацыю, кранальную і пераканаўчую, артысты ведаюць, што і чаму робяць на сцэне з лялькамі ці без іх. Чаго не хапала гродзенскаму рэжысёру ў пастаноўках гэтай п'есы іншых айчынных тэатраў, калі захацелася стварыць сваю? Ці сам матэрыял досыць прывабны дагэтуль, ці дае магчымасць эксперыментаваньня з формай? З гэтых пытанняў пачалася наша размова з Алегам Жугждам:

— «Чайка» — вялікае поле для творчасці. Яна можа быць рознай у залежнасці ад часу, ад сітуацыі, у якой ствараецца спектакль, і дзеля чаго гэта робіцца. Звяртаешся да п'есы ў тым ліку і з-за таго, што табе нешта не спадабалася ў яе вырашэнні раней. Таму што калі быў варыянт, які спадабаўся, то наўрад ці захочацца рабіць яшчэ і на свой лад. Не хочацца адмаўляць і псаваць шэдэўры, якія ляглі табе на душу. А калі з нечым не згодны, здаецца, што не да канца тэма раскрыта, тады з'яўляюцца такія асабістыя варыянты.

— Вы любіце працаваць з класічным матэрыялам, у вашай інтэрпрэтацыі ёсць цікавае ўзаемадзеянне лялек і актёраў на сцэне, што здаецца, нібыта спектакль драматычны. Гэта свядома праца з матэрыялам ці вашы адносіны ўжо да лялечнага тэатра: паказаць, што гэта больш, чым тэатр?..

— З аднаго боку, так, гэта мой почырк. З іншага боку, ад актёраў я заўсёды патрабую пераканаўчай сур'ёзнай драматычнай ігры, плюс яшчэ ігры з лялькай. У спектаклі «Чэхав. Чайка» апраўданне для лялек — наогул апраўданне спектакля: дачны тэатр Канстанціна Трэплева. Ён не ў стане рабіць вялікі тэатр, значыць, стварае маленькі тэатр, лялечны. Жыццёвых герояў, якія знаходзяцца вакол яго, ён пераносіць на персанажаў свайго маленькага лялечнага тэатра, адсюль з'яўляецца лёгкі налёт абсурду ў тым, што адбываецца, казуістычнасць сітуацыі, у якой часам ёсць сатыра, часам — гратэск. Усё тое, што і ў Чэхава. І, можа, тое, што не так цікава было б у «жывой» падачы, але лялькі дазваляюць крыху больш...

— Вы з тых рэжысёраў, што задаюць у тэатры Беларусі высокую планку, у тым ліку для драматычных тэатраў. Чым можаце патлумачыць, што самыя цікавыя з'явы ў тэатры сёння прапануюць лялечнікі?

— Гэта ідзе ўжо даўно, і нават назіраецца адваротны рух. Патлумачу, што маю на ўвазе. Калі пару дзесяцігоддзяў таму лялькі актыўна выкарыстоўвалі нейкія сродкі з оперы, балета, драматычнага тэатра, то цяпер пайшла хваля ў адваротны бок, і да лялек звяртаюцца вядучыя рэжысёры драматычных тэатраў, оперных, нават у балете. Выкарыстоўваюцца альбо лялькі, альбо маскі, альбо ценявы тэатр. Межы размываюцца, тэатр становіцца ўніверсальным і, напэўна, больш цікавым.

— Гродзенскі абласны тэатр лялек актыўна ездзіць за гастролімі за межы Беларусі. Можна параўнаць працэсы, што ідуць у Еўропе і ў нас? Дзе і ў чым мы недапрацоўваем альбо, наадварот, настолькі самабытныя, што жывём у сваім асаблівым асяродку, у тым ліку тэатральным?

— Мы, як многія тэатры Усходняй Еўропы, яшчэ прытрымліваемся мадэлі вялікага дзяржаўнага тэатра, дзе ёсць цэхі, адміністрацыя, актёры і кожны займаецца сваёй справай, усё гэта існуе ў нейкай сваёй гармоніі і выяўляецца ў стварэнні цудоўнага спектакля. Чым заходней, тым лялечнікі больш самастойныя: сам прыдумаў, сам зрабіў, сам выступіў, сам некуды прадаў сваю пастаноўку. З аднаго боку, яны абсалютна свабодныя ў плане ідэалогіі, тэм, якія выбіраюць, задач, якія самі перад сабой ставяць. З іншага боку, у іх задачы — шукаць грошы самі, таму ўсё ў Еўропе пішучы гранты, распрацоўваюць праекты, у тым ліку тэатры. Гэта пільна пакрысе

рухаецца да нас. Але інстытут вялікага (стацыянарнага) тэатра, на маю думку, даў шмат цікавага для развіцця тэатра наогул. Я б не стаў ад яго адмаўляцца, таму што, нягледзячы ні на што, гэта сістэма дае пэўную сацыяльную абароненасць яго стваральнікаў. Але ўсё адносна. Іншы варыянт больш творча незалежны...

— Ці былі выпадкі, калі вам дыктавалі ўмовы?

— За ўсё маё жыццё ў мяне ніводнага разу не было такога, каб спектакль знялі, нешта забаранілі. Ды і ў Савецкім Саюзе тэатры прымудраліся казаць, што хацелі: праз эзопаву мову, калі можна было зашыфраваць сэнс і яго цудоўна разумелі тыя, каму трэба, а тыя, каму не трэба, не разумелі. Я заўсёды валодаў пэўнай творчай свабодай.

— Фармат рэпертуарнага тэатра многія лічаць старэлай формай. Калі мы трымаемся за гэтую форму, напэўна, нешта пакуль не дазваляе перайсці на іншы фармат?

— Трымаемся не мы адны. Напрыклад, у Польшчы ідзе паскарэнне працэсу стварэння спектакля, яго праекту, потым яго сыходу з рэпертуару. Ставляць вельмі шмат: розныя спектаклі, розныя рэжысёры, з рознымі эстэтычнымі пазіцыямі. Але ў той жа час мы ведалі вельмі добры польскі тэатр. А яго ўсё меней. Ствараюцца разавыя выбуховыя праекты, але і хутка сыходзяць. Можа быць, гэта добра, таму што ўсе хочучы паспець сябе рэалізаваць. Моладзі шмат, усе стаяць у чарзе і дыхаюць адзін аднаму ў патыліцу. А стацыянарных тэатраў не так і шмат. З іншага боку, хочацца пэўнай стабільнасці. Каб можна было прыйсці і выбраць з рэпертуару пэўныя назвы для прагляду, каб нікуды не спяшацца і потым не перажываць, што не паспеў паглядзець цікавую пастаноўку. Рытм сучаснага жыцця надзвычай узбуджаны, гэта недобра і для чалавека, і для тэатра.

— У Гродне, відаць, іншы рытм, а ці ёсць у мясцовы публікі зацікаўленасць у тэатры?

— Публіка ў нас прасунутая. Не бачу вялікай паміж прыёмам спектакля ў Гродне і ў Маскве ці ў іншых гарадах. Успрыманне, адзнакі падобныя... Я ў тэатры я нармальна адчуваю сябе ў Маскве і ў сталіцы. Можа, акрамя Масквы, яшчэ і ў Санкт-Пецярбургу. У старой Маскве не спяшаецца. А ў Гродне рытм — з думкамі і тэндэнцыямі.

Сцэна са спектакля «Чайка».

Алег Жугжда.

— Матэрыял звычайна прапаноўваю я. Выбіраю нават не па геаграфіі, а па людзях, з якімі хочацца кантактаваць. Сапраўды, гэта самае вялікае багацце. Калі прыязджаеш на пастаноўку і калі пастаноўка атрымліваецца ўдалай (як правіла, гэта так), тут жа запрашаюць далей. Не паўсюль можна ставіць двойчы. Але людзі, новыя сябры, якія з'яўляюцца, — гэта вялікае шчасце, што прыносіць такая праца.

— У вас труп даволі стабільная, хоць у тэатрах сітуацыі бываюць розныя...

— Гэта не на пустым месцы. Я прыйшоў у тэатр, які ўжо існаваў 20 гадоў, і 17 гадоў працую ў ім. У нас няма сацыяльнага пакету, які ёсць у той жа Расіі, — хоць бы інтэрнат, хоць бы службовая кватэра. Да нас прыязджаюць абсалютна апантаныя артысты, якія хочучы працаваць менавіта ў гродзенскім тэатры лялек (некалькі чалавек такім чынам у нас з'явіліся, што вельмі прыемна). Але ў асноўным усе мясцовыя, самі гадуем.

У тэатры, які б ён ні быў цудоўны, заўсёды збіраюцца розныя людзі, ёсць кааліцыі. Заўсёды так было і будзе, калі гэта не прыватны тэатр. Не буду нікога выганяць з тэатра. Але выбіраю тых, хто хоча працаваць.

— Ці ёсць матэрыял-мара, які па нейкіх прычынах адкладаецца?

— Я доўга адкладаў вельмі многа спектакляў і думаю, што, можа, іх час ужо прайшоў, а надта доўга чакаў. Таму што залежыш і ад плана па колькасці новых спектакляў, і ад свайго асабістага плана, калі ўжо паабяцаў некаму прыехаць паставіць спектакль. Самая вялікая раблема — дэфіцыт часу.

— Колькі ў вас пастановак у год?

Летась было 6, і я вельмі радаваўся, што не 8. Калі цяпер пачынае адмаўляцца ад пастановак — няма, — ці з-за іншых праблем, — я вельмі радуся, бо ёсць час, каб можна было яго прысвяціць сабе, сваёй сям'і і свайму тэатру перш за ўсё.

— З-за мяжы ёсць зараз прапановы?

— Шмат. Вельмі шмат запрашэнняў з Расіі (геаграфія — ад Масквы да Сібіры і Сахаліна), таксама з Літвы, Польшчы.

— Вы адсочваеце сітуацыю ўнутры тэатральнай прасторы Беларусі. У тых, хто любіць тэатр, ёсць адчуванне спыненага часу. Як вам здаецца, што мала б змяніць наш тэатр знутры, каб ён стаў больш разнастайны? У вас былі знававы спектакль, які ацаніла ўся Беларусь, — нездарма ж і трыумфальная Нацыянальная прэмія...

— Нацыянальная прэмія — гэта такая з'ява, што сёння яна ёсць, а заўтра яе можа не быць. Я яе атрымаў, супакойся, і больш мяне гэта не цікавіць. А наконце сітуацыі ў тэатрах, напэўна, трэба мяняць стаўленне да культуры наогул. Патрэбны нейкія больш магутныя сацыяльныя гарантыі, таму што мы цяпер страцілі прэстыж прафесіі. Дзе моладзь, якая выпускаецца? Усе — у Маскву, у Маскву, у Маскву. І — серыялы, серыялы, серыялы... Усе хочучы зарабляць, але мала хто хоча ў тэатры напружана працаваць. А тут патэгоная сістэма, і — план, план, план, зарабляйце, зарабляйце, зарабляйце... Я думаю, што наша краіна не настолькі багатая, каб губляць так проста тых таленавітых асоб, у падрыхтоўку якіх укладзены сродкі і сілы. Культура патрабуе ўвагі і тады аддае значна больш.

— Калі культура зарабляе, то гэта ж нядрэнна?

— Абсалютна нядрэнна! Але гэта не можа быць для яе самамэтаю. У яе ёсць і іншыя задачы.

— Ваш тэатр зарабляе?

— Мы вельмі стараемся. Акупляем сябе і можам спектакль паставіць за свой кошт. У нас актёры адны з самых высокааплатных у Беларусі сярод тых, хто працуе ў тэатрах лялек.

Ларыса ЦІМОШЫК

ВЯЛІКАЕ ПЫТАННЕ ВЫТВОРЧАСЦІ

Падчас воркшопу на індустрыя

Усе ведаюць, што тэатр пачынаецца з вешалкі, а кіно?.. Яно пачынаецца далёка не з камеры, а з індустрыі. Здавалася б, якое дачыненне мае такое «вытворчае» слова да кінематографа? Насамрэч, непасрэднае, нездарма ж мы кажам «кінаіндустрыя». На сёлетнім «Лістападзе» гэтаму паняццю было прысвечана некалькі дзён і пляцовак: для аматараў кіно стварылі праграму з воркшопамі, майстар-класамі і лекцыямі. Словам, па практыку ў Галівуд беларусам ехаць не трэба: навучыцца здымаць кіно і пісаць сцэнарыі можна і ў Мінску. Пра што распавядалі замежныя эксперты маладым кінематографістам на індустрыяльнай пляцоўцы «Лістапада», чытайце ў нашым канспекце.

ЗА НАРОДНЫЯ ГРОШЫ

Сёлета арганізатары вырашылі засяродзіцца на сцэнарыях. Тым больш што ёсць прыемная нагода: сцэнарый каардынатар беларускай праграмы «Лістапада» Мікалая Лаўранюка ў саўтэрстве з рэжысёрам Сяргеем Каласоўскім перамог у прэстыжнай секцыі *ScriptTeast* Канскага кінафестывалю. Тым не менш беларускіх кінематографістаў на індустрыяльных платформах вельмі мала. На жаль, як і разумення таго, што не толькі творчасць, але індустрыя ў большай ступені дапаможа кінашэдэўрам сустрэцца

Фільм Спайка Лі ў выніку сабраў 1,5 мільярд рублёў за некалькі месяцаў! Во, гэта класны вынік: фільм «28 паўгода» — найшоўшы фінансаваны краўдфандынгам фільм у краўдфандынгу, а пасля гэтага — пераможца рэжысёр атрымаў яшчэ і дадатковы ад дзяржавы, калі тая зразумела вялікую колькасць прыхільнікаў праекта. Ці «Стагоддзе дурняў» — дакументальнае кіно з бюджэтам 450 тысяч фунтаў, якія таксама сабралі праз краўдфандынговую платформу. Лёгка здагадацца, што ў гэтых стужак вельмі «выгрышная» тэматыка, якая заўсёды будзе цікавая аўдыторыі. Але трэба пазбягаць стэрэатыпаў: калі праекты атрымалі такія вялізныя грошы ўсяго за некалькі месяцаў, то гэта не значыць, што сродкі ім далі проста так. Ганна Самарская адзначае, што ўвесь час краўдфандынгавай кампаніі трэба працаваць з аўдыторыяй: поспех фільма заключаны найперш у глядачах!

Не толькі папулярнае кіно, але і незалежныя стужкі можна фінансаваць праз краўдфандынг — найбольш актуальны варыянт для беларускіх рэжысёраў, якім варта звяртацца да гэтых пляцовак не толькі па грошы. У краўдфандынгу ёсць некалькі пераваг: па-першае, пытанне незалежнасці, якое заўсёды цікавіць рэжысёраў, можна закрыць (у стужкі не будзе прадзюсараў, якія б дыктавалі, якое кіно ствараць) — кінематографіст можа лёгка даносіць да глядача ўласную пазіцыю, быць больш шчырым і гнуткім; па-другое, нават калі грошы збіраюцца марудна, але хоць некалькі чалавек далі сродкі на праект, цікавасць да будучага фільма ёсць; па-трэцяе, здымачная група зможа ствараць кантэнт сама — аператараў і акцёраў будзе выбіраць аўтар карціны.

ЭПОХА «ІНШЫХ» РЭЖЫСЁРАЎ

Беларускія кінематографісты ідэяй краўдфандынгу зацікавіліся даўно. Напрыклад, Улада Сянькова збірала грошы на стужку «Граф у апельсінах» менавіта такім спосабам, але праз расійскую платформу. Пасля «падцягнуліся» і беларускія пляцоўкі: стужка «Назвайце гэта як хочаце» атрымала ад 124 спонсараў больш за 7000 рублёў (а гэта нават больш, чым здымачная група прасіла). Рэжысёр фільма Кірыл Галіцкі адзначае, што на такі поспех не спадзяваўся, бо ёсць меркаванне, быццам кароткаметражнае кіно не павінна каштаваць і капейчыны, тым не менш свае грошы ў кінематографістаў маюць уласціваць за канчывацца, таму рашыўся выкарыстаць краўдфандынг: грошы прасілі толькі на фінальны этап вытворчасці стужкі, таму і сума значна адрозніваецца ад коштаў замежных праектаў, але менавіта гэтыя сродкі і выратавалі фільм. Вось яшчэ некалькі прыкладаў паспяхоўных беларускіх краўдфандынговых кампаній: сацыяльная драма Віктара Красоўскага атрымала больш за 5000 рублёў на рэалізацыю праекта, маладзёжны фільм *Sunrise Wings* ад рэжысёра з Баранавічаў таксама знайшоў 18 спонсараў і сабраў усю неабходную суму. Самы свежы прыклад — дакументальнае кіно «Вакол Беларусі на роварах з матарамі». Ганна Самарская адзначае, што ў гэтага праекта сваё аблічча было з самага пачатку кампаніі: аўтары падарожнічалі, былі актыўныя ў сацсетках, і цяпер іх зацікавіла тэма Беларусі, таму грошы знайшліся лёгка: каля 6500 рублёў сабралі за некалькі месяцаў.

КІНО ПАНЯДЗЕЛАК

За мяжой ёсць асобныя пляцоўкі, створаныя адмыслова для кінематографа (у Беларусі краўдфандынговых пляцовак пакуль мала), і яны разбітыя на мноства катэгорыяў, прычым кіно — далёка не самая папулярная. Тым не менш ужо ёсць чым ганарыцца. «Вулей» рэалізаваў 6 кінапраектаў, што палова фільмаў у краўдфандынгу. Гэтыя арганізацыі, значыць, бяць некаторыя рэсурсы на Самарская: недастаткова. Асабліва аўдыторыя кінематографістаў — жанчын, каб людзі ведалі пра іх, патрэбен гэты прадукт». Гэтыя створцы кіно, якія карысталіся краўдфандынгам, кажуць, што эпоха вялікіх рэжысёраў скончылася: цяпер кінематографісту трэба быць яшчэ і бізнесменам, каб прадаць кіно, і прадзюсарам, каб прадставіць новую стужку, а таксама чалавекам, які згуртуе вакол сябе сацыяльны капітал. Менавіта пра гэта варта памятаць беларускім рэжысёрам, якія хочуць зняць кіно без бюджэту: усё ж карыстанне краўдфандынгам — гэта не дабрачыннасць і адсутнасць абавязкаў, а якая наадварот: за поспех свайго праекта трэба заплаціць выдаткаваным часам і намаганнямі.

Калі кіно стварыць атрымалася, яшчэ не значыць, што прыйшоў час віншаваць рэжысёра: праца толькі пачынаецца! Пра гэта кажуць арганізатары вялікіх кінафестывалаў.

Х'юга Росак, дырэктар індустрыяльнай платформы кінафестывалю ў Карлавых Варах (адзін з самых старых фестывалаў, заснаваны ў 1946 годзе), распавёў, што для кінематографістаў важна нават кіно не зняць, а правільна яго прадставіць. Напрыклад, беларускія рэжысёры могуць зрабіць гэта неабавязкова на асноўных конкурсных паказах, а на адмысловых праглядах кшталту *Coming Soon*, дзе можна прадставіць знятае толькі што кіно, якое хутка з'явіцца і на вялікіх экранах. Х'юга адзначае, што тут стужкі з постсавецкага рэгіёна могуць атрымаць не толькі маральнае заахвочванне, але і фінансавую падтрымку: калі эксперты палічаць кіно вартым,

сусветнага кіно кшталту Умы Турман ці Кейсі Афлек і зацікавіць іх ва ўласным праекце (Х'юга Росак адзначае, што на фестывалі знакамітасці лёгка ідуць на кантакт з маладымі кінематографістамі). Фестываль у Карлавых Варах асаблівы тым, што аб'ядноўвае Заходнюю і Усходнюю Еўропу, а таксама сфаксаваны найперш на новых і маладых рэжысёрах. Х'юга падкрэслівае, што для іх гэта выдатная магчымасць, бо Карлавы Вары — фестываль узроўню Кан і Венецыі, усе паказы тут праходзяць з аншлагамі, а арганізатары дагэтуль змагаюцца з праблемай умяшчальнасці кінатэатраў.

ЛАЙФХАКІ АД ЭКСПЕРТАЎ

На свой фестываль запрасіла беларускіх кінематографістаў Рыта Станелітэ, дырэктар індустрыяльнай платформы *Meeting point Vilnius* Вільнюскага Міжнароднага кінафестывалю. Яна адзначае, што індустрыяльная пляцоўка — гэта не столькі лекцыі, колькі месца для сустрэч і дыскусій. Дарэчы, ідэя беларускай індустрыяльнай платформы «нарадзілася» менавіта з літоўскай. Кінафестывалю ў Вільнюсе на год менш, чым беларускаму, таму развіваюцца і растуць яны поруч. Хоць ёсць і адрозненні: Рыта звярнула ўвагу, што літоўскі фестываль праходзіць у 5 гарадах, а жыхары краіны бя-

Рыта Станелітэ.

руць на рабоце выхадныя, каб наведаць паказы, — мы маглі б гэта ў суседзяў пераняць. Да таго ж Вільнюскі фестываль вельмі тэхналагічны: з анлайн-трансляцыямі і ўласнымі мабільнымі дадаткамі.

На індустрыяльнай платформе ў Вільнюсе вылучаюць дзень для літоўскай кінаіндустрыі, праводзяць канферэнцыю для еўрапейскіх кінематографістаў, трэнінгі для тых, хто хоча арганізаваць свой кінафестываль (запрашаюць арганізатараў вялікіх фестывалаў, напрыклад, з Таронта), а таксама сесіі для новых фільмаў, якія могуць атрымаць прыз *Goes to Cannes* (стужка-пераможца едзе ў Каны). Індустрыя цікавая яшчэ і тым, што была створаная з фокусам на практычныя навывкі: шмат увагі надаецца інстытутам маркетынгу і прадзюсарства, бо фільмаў выходзіць шмат, а прасоўваць іх з кожных годам усё больш складана.

Калісьці літоўская індустрыяльная платформа дапамагла і беларускаму рэжысёру Уладзе Сяньковай: дзяўчына трапіла на фестываль у Маскву і Котбус менавіта дзякуючы Вільнюсу. Зараз для беларускіх кінематографістаў на літоўскім кінафестывалі створаны асаблівыя ўмовы: ёсць пляцоўка для беларускіх рэжысёраў — *B2B Doc*, — дзе нашы аўтары могуць прэзентаваць свае дакументальныя фільмы і ўдзельнічаць у пітчынггах, прадстаўляць стужкі замежным экспертам і адборшчыкам кінафестывалаў. Гэта першы за доўгі час досвед, калі беларускія стужкі ў такім маштабе былі прадстаўленыя за мяжой.

Рыта Станелітэ адзначае, што ў кінематографа не павінна быць нацыянальнасці і абмежаванняў: калі хочацца зняць ці прадставіць дзесьці сваё кіно, трэба гэта рабіць! Для беларускіх рэжысёраў гэта не заўсёды працуе: на многіх фестывалях да ўдзелу адбіраюць праекты краін, якія ўключаны ў самы буйны фонд падтрымкі еўрапейскага кіно *Eurimages*. Стужкі, якія атрымалі яго падтрымку, дэбютуюць на самых важных кінафестывалах. На жаль, Беларусі ў спісе краін, уключаных у фонд, няма, менавіта таму кожная магчымасць для айчыннага кінематографіста — каштоўная.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Ганна Самарская.

з патэнцыянальным глядачом. На «Лістападзе» кінематографістам прапанавалі адчуць гэты дух і папрацаваць над «чарнавіком» сваіх будучых сцэнарыяў і фільмаў — работа індустрыяльнай платформы пачалася сцэнарным трэнінгам ад аднаго з арганізатараў «Кінатаўра» Ганны Гудковай. Далей удзельнікаў платформы чакала самае складанае...

Адна з найбольш балючых тэм у беларускім кінематографе — фінансаванне пытанне. Разуменячы ўсю складанасць гэтага аспекта, арганізатары вырашылі дапамагчы кінематографістам стварыць кіно без бюджэту і запрасілі для гэтага Ганну Самарскую, менеджара краўдфандынгавай платформы *Ulej.by*, якая даследуе кіно ўжо шмат гадоў. Дарэчы, гэта ўжо не першы раз, калі прадстаўнікі «Вулей» бяруць удзел у «Лістападзе», але раней досведу ў сферы кіно ў пляцоўкі не было, зараз жа з'явіліся паспяхоўныя праекты.

Зразумела, краўдфандынг вынайшлі не ў Беларусі і карыстаюцца ім таксама не толькі ў нас: напрыклад, што аб'ядноўвае вядомага рэжысёра Спайка Лі, акцёра Зака Брафа і тэарэтыка амерыканскага кіно Пола Шрэдэра? Па-першае, тое, што ў іх ёсць вялікі кінематографічны досвед, які лёгка дазволіў знайсці грошы на сваю кінастужку... Але яны вырашылі пайсці шляхам незалежнага кіно і скарыстацца краўдфандынгам (або народным) фінансаваннем. Ці атрымалася? Яшчэ я!

Х'юга Росак.

то рэжысёр атрымае матэрыяльную дапамогу на праект вартасцю 100 тысяч еўра. Дарэчы, многія стужкі, якія перамагалі ў гэтай секцыі, пасля трапілі на фестываль вышэйшага ўзроўню, напрыклад, «Берлінале».

Сцэнарыстам таксама ёсць чаму павучыцца: у фестывалю ў Карлавых Варах ёсць стасункі з кінафестывалем у італьянскім Трыесте і вядомай праграмай *MIDPOINT*, праводзіцца шмат сцэнарных пітчынгаў, дзе лепшыя атрымліваюць грашовую падтрымку ў памеры, які нават большы за бюджэты многіх беларускіх фільмаў! Цікава, што некалькі гадоў таму індустрыяльная платформа Карлаварскага фестывалю атрымала новую назву *Eastern Promises* (калі перакладаць дакладна, то «Усходнія абяцанні»). Арганізатары спадзяюцца знайсці новыя таленты з гэтага еўрапейскага рэгіёна, ладзяць шмат прэзентацый, адукацыйных воркшопаў, сацыяльных падзей і нават дапамагаюць сустрэцца з замежнымі супрацоўнікамі кінаіндустрыі: штогадоў Карлавых Варах збіраюцца больш за 1200 дыстрыб'ютараў і прадстаўнікоў фестывалаў, якія заўсёды шукаюць добрыя стужкі маладых рэжысёраў для сваіх краін.

Для тых, хто дагэтуль ставіцца да індустрыяльных пляцовак скептычна, можна дадаць, што вялікія фестывалі — гэта яшчэ і магчымасць сустрэцца з зоркамі

На сваёй струне

БЫЛА ВОСЕНЬ

«Была осень. Цёплыя туманы стаялі над зямлёю, і ціхімі
раніцамі чуваць было, як шурыць жоўтае лісце...» (К. Чорны)

Адышло яшчэ адно жыццё.

Сіроцтва на правах гаспадара вярнулася ў клопатныя турботныя дні, справы, недарэчнасці з цьмяных закутоў свядомасці... Вярнулася сытай павай з намерам распанець яшчэ больш на маёй зняможанасці.

Яны засталіся ўдвох — уласная душа і свет. Музыка загучала інакш. Сэнсавыя канструкцыі не пераставалі ўзнікаць. Засцерагальнае палатно доўжыла размову. Лёгкім госцем заходзіў да старога сябра — з нязменнай прапановай партыі ў шахматы. Аб'ектам разважанняў — неабароненасць чалавека. Самотнае існаванне і пакінутасць на злеме тысячагоддзя — Суразмоўца — музыка, голас — музыка. А раптам пачуюць? Раптам пачуюць у трамбонах вестку — «стоит, качаясь» не толькі рабіна: «...чудище обло, зело стозевно и лайя» можа паглынуць і вас. Афарыстычнасць, калючасць, Гратэск, сатыра — як пакрыўджаная міласць (Ф. Іскандэр). Бо п'ян пагражае разбэшчанай стыхійнасцю. Пераспелая ягада адбірае няма розніцы, па чых каштоўнасцях топчацца няўпэўнен маральныя абмежаванні. Сёння ёй усе браты, заўтра — в.

Пад божаю страхою

Дзмітрый Смольскі — неаспрэчна — эпоха. І чым далей будзе рухацца час ад апошняй меціны яго зямнога жыцця, тым відавочней будзе важнасць і важкасць яго асобы для беларускай культуры.

Пакуль цяжка з абагульненнямі, але, неаспрэчна, без яго беларуская музыка была б іншай. Пакаленне вучняў-кампазітараў, выхаваных Дзмітрыем Смольскім, было б іншае. І вектар памкненняў быў бы трохі інакшы.

Аўтарытэт спадара Смольскага не быў трыбунны. Д. Смольскі — з тых асоб, якім не патрэбна трыбуна, каб заваёўваць аўтарытэт. Ён увогуле нічога і нікога не заваёўваў. Такі склад душэўнай арганізацыі. Калі і было, то хіба духоўнае змаганне, і то не за прыз і ўзнагароду, а за неўміручасць. І не сваю, а Радзімы.

Бездакорнасць і прафесіяналізм, грунтоўнасць меркавання, тонкая іранічнасць зрушвалі з наседжанага месца і пазбаўленага эвалюцыйнай дынамікі чыноўніка, і паралізаванага ўласнай амаральнасцю калегу, і нехлявжынага, заблукалага ў сваіх комплексках вучня. Чалавек — істота дэтэрмінаваная. Яна лёгка трапіць у залежнасць ад прапаганды, у залежнасць ад лухты і глупства, ад людзей інстынкту і бездані духоўнага цвыркацця.

Без гучных фраз, лозунгаў і прапламацый Дзмітрый Смольскі нястомным роздумам, разважаннямі, узважваннямі на шлях сумлення і неспрыданага стану рэчаіснасці будаваў гэту эпоху. Не забываў на ўласны свет, найбліжэйшае атачэнне, прафесійнае цэхавае асяроддзе. Вялікія імёны, з дапамогай якіх і ствараецца неабходнае поле: асяроддзе, дзе можна дыхаць і існаваць, пераадоўваць перашкоды і страсаць непатрэбную «пацярху» з душы. Аднанасць прафесіі заўсёды была мацнейшай за жыццёвую непагадзь і збалеае сэрца.

Чуйнасць Дзмітрыя Браніслававіча дазваляла любіць усіх сваіх вучняў, незалежна ад здольнасцяў. Педагагічнае бачанне часам даравала тэхналагічныя хібы, але не даравала адсутнасці думак. Уласная акрыленасць і захапленне натхняла на даследаванне каларыстыкі аркестравых магчымасцяў як узору вытанчанага музычнага жывапісу, пабуджала да эксперыментаў, змешвання гукавых фарбаў. Нясмела і даверліва ў клас да Майстра ўваходзіць студэнт-першакурснік. Першыя опусы, першыя занатавання і вызваленыя з падсвядомасці эмацыянальныя выказванні. Менавіта так, з яшчэ няўмелай спавадальнасці распачынаецца шлях. Спаведзь даўжынёй у жыццё.

Лёгкімі крокамі прыходзілі вучні да разумення сваёй тоеснасці з зямлёй, з паветрам, якое насычана архаічнымі спрадвечнымі энергіямі, якія збіраюцца, распадаюцца, выпраменьваюць новыя. Я сама ніколі б не зведала радасці кампазітарскай творчасці, каб не працягнутая своечасова рука Дзмітрыя Браніслававіча пасля майго выгнання з кансерваторыі з фармулёўкай «за нацыяналізм і рэлігійнасць». Апрытомнецць пасля ўдару ўдаецца не кожнаму. Гэта не жарты. Гэта навука — вяртаць сваю прытомнасць. Ні гумар, ні спачуванні, ні падстаўленае плячо не дапамагаюць. Трыванне — адзінае выйсце. Трымаць удар — яшчэ нішто сабе, а вось чакаць, пакуль выгнецца, стане на месца зрушанае-дэфармаванае... У даперабудовачных 80-х мне выпала «трымаць удар» і выпрабудаць сябе з-пад яго. Трыванне не ператваралася ў панцыр. Не захінала. У нейкім

Дзмітрый Смольскі.

чаканні праходзіў час, але апрытомнецць было ўсё роўна немагчыма. Пакуль не прыйшла дапамога.

Менавіта ён у час майго найглыбокага адчаю і дэпрэсіі знайшоў тых патрэбных слоў, каб вярнуць веру ў сябе, апрытомнецць і пачаць мысліць новымі для мяне катэгорыямі, змяшчаць сябе ў іншыя прасторавыя вымярэнні, навушчыца лунаць, сцягаць думкай за край звычайнага.

І на хвалі Адраджэння ў 90-я раптам загаварыў па-беларуску.

Мала хто з рафінаванага рускамоўнага асяроддзя беларускіх музыкантаў заўважыў само Адраджэнне. Музыканае асяроддзе — пераважна апалітычнае — не ведала, што сцены кансерваторыі і сцены былога першага беларускага тэатра, дзе была пастаўлена манюшкаўская «Дылія», нібы падвойная тактавая рыса, блізка прылягалі адна да адной.

Не ведаючы гэтага, асяроддзе не заўважыла, як руйнаваўся Саветамі першы беларускі тэатр. Не заўважыўшы — не перажывала. Шчасліва жыло далей. Сталінская ін'екцыя «нет человека — нет проблем» і тады цыркулявала па збітай страхам блакітнай крыві інтэлігента.

Сёння вірус не пазбег мутацыі. Ён выдае сябе асабліва паказальна ў паводзінах першага пакалення «гарадскіх» — тых вяскоўцаў, якія здолелі хутка пазбавіцца пачуцця вінаватасці за здраду роднай мове, роднай вёсцы, за здраду маці і бабулі, якія ўзгадалі іх на мякіне і беларускіх калыханках. Ачмурэлыя і знямелыя ад спрадвечнага беларускага страху, яны, узбіўшыся на невялічкія сталічныя пасады, абаранялі сябе. Абаранялі найпрымітыўнейшым чынам: звальнялі непажаданых, больш кемлівых, адукаваных (адсутнасць уласнай адукаванасці найбольш драпала самалюбства), цынічна пагаджаючыся з: «нет человека — нет проблем».

Ларыса СІМАКОВІЧ
кампазітар

Нацыянальны позірк на свет

Дзмітрый Браніслававіч Смольскі выхоўваўся ў сям'і ўзыкантаў. Бацька, Браніслаў Сільвестравіч, 1937-ы сустрэў 28-гадовым юнаком і не мог не ведаць, што аецца з прыхільнікамі нацыянальнага адраджэння (А. Лосеў). Расстраляная маладая беларуская мова вымусіла надоўга замаўчаць народ. Па-беларуску было небяспечна размаўляць нават на вуліцах. Мова мовы кранала сумленне. У адным з інтэрв'ю прызнаваўся: «Быў этап у маім жыцці, калі часта ездзіў працаваць у дом адпачынку Каралішчавічы. Тамтэйшае асяроддзе амаль цалкам беларускамоўнае — пісьменнікі, паэты. Мы шмат тады размаўлялі пра мову, яе лёс. Вяртаючыся дадому, прыходзячы на працу, я раптам заўважаў, што мне цяжка перайсці на рускую мову. Нават не тое, што цяжка, а не хочацца. Уладзіміра Караткевіча і Васіля Быкава магу чытаць толькі ў арыгінале. Бо іх мова — проста чуд, а проза — тая ж паэзія».

Васіль Быкаў: «Веру, што Беларусь жыве і будзе жыць. Зробім жа ўсё дзеля гэтага».

Проза Васіля Быкава ўвайшла ў жыццё. Вершы Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, Цёткі, Максіма Танка сталі музыкай.

Сумеснай працай над лібрэта да оперы «Сівая легенда» ўвайшоў у яго жыццё У. Караткевіч. Уладзімір Сымонавіч рызыкаваў заўсёды: «Воля аплачываецца крывёй, рабскае жыццё — бояззю, а выбар робіць сумленне». Апроч лібрэта, не абшлось без размоў пра гісторыю, культуру, лёс мовы...

Ён ледзь не адзіны сярод музыкантаў востра адчуў неабходнасць паўсюднага гучання беларускай мовы, яе ўжыванне на дзяржаўным узроўні, у межах краіны, сталіцы, кансерваторыі.

У размовах з беларускамоўнымі вучнямі з дзіцячай асалядай і радасцю падбіраў патрэбныя словы на роднай мове. Размаўляў, слухаў свой голас у беларускай мове, якая давала яшчэ больш мяккасці яго тону і характару...

...Гукі вёскі, пахі лета, водар скошанага сена і калектыўнае паглынанне студэнтамі сырадою па вечарах падчас фальклорных экспедыцый, хаджэнне басаноў па пыльных дарогах з вёскі ў вёску, запісы песень, услухванне ў мову і дыялектныя асаблівасці, — усё гэта дадае неабходную моц матэрыі, з якой і павінна выбудавацца будучая Асоба. Дзмітрый Браніслававіч не грэбаваў ні непапечанай бульбай з кастрышча, ні задумлівымі карасямі з мутнай багны, якіх лавіў сам крывой вудай, змайстраванай з алешыны, ні рудым сабакам, з якім мог паразумецца і пасабраваць, ну, і, вядома, ні тым самым сырадою, што мы пілі з аднаго жбана.

А песні, мовы і гаворкі, манеру спявання прафесарскае вуха ўспрымала, безумоўна, хутчэй і вастрэй, без знешніх экзальтацый, уласцівых студэнтам, што ўпершыню сутыкнуліся з веліччу і неабдымнасцю беларускага фальклору. Нездзе глыбока і непрыкметна складвалася пачутае ў недаступную нам, амаль шахматную камбінацыю (зручнае ўтрупнае інфармацыя) і нейкім чынам, яшчэ больш недаступным, праяўлялася тэматычным арнамантам у музыцы. Нацыянальны позірк на свет. Каб прыносіць плады — трэба дбаць пра карані.

Культура, як заўважыў Б. Пастарнак, — гэта плённае існаванне. З цягам часу яшчэ яскравей становіцца кантрапункт жыцця Дзмітрыя Смольскага, без якога, відавочна і бяспрэчна, жыццё агульнае было б трохі інакшым.

Майстар стварае эпоху. Фарміруе Час. Майстар дае абрысы вобразаў і сімвалаў той прасторы, у якую прыходзіць будучыня. Майстар яе творыць. Стварае неабходнасць, якая з'явіць новага Майстра. Той, хто прыходзіць, уздыме новыя вобразы, формы, ідэі, працягне працэс тварэння. Індывідуальнасць, самабытнасць вызначаюць папярэднікі. Паслядоўнікі шліфуюць грані і вызваляюць Свято. Спраўдана музыка пакідае ўражанне, што з'явілася на свет сама, без чыйсьці дапамогі. «Боскае ходзіць лёгкімі крокамі», — мовіў Ніцшэ. Відавочна, існуе патрэба неабходнасць, якая выклікала да жыцця музыку. Якая ў гэтым неабходнасць? Напэўна, выказаць нешта, што інакш, чым музыкай, не выкажаш. Музыка, як і ўся гісторыя мастацтва, — гэта гісторыя пакутлівага і ўзнёслага вандравання чалавечага духу ў дынамічным і няспынным сутыкненні гарызантальна-вертыкальных ліній жыццёвых каардынат.

Візуальная паэзія

Асаблівая з’ява ў мастацтве — творчасць, якая ствараецца рукамі жанчын. У іх асаблівае адчуванне жыцця: цёплае, добрае, пра што хочацца філасофстваваць і гаварыць у творах. Свой погляд на ўзаемадзеянне чалавека і прыроды дэманструюць маці і дачка Раіса і Таццяна Сіплевіч на сумеснай выстаўцы ў галерэі «Мастацтва».

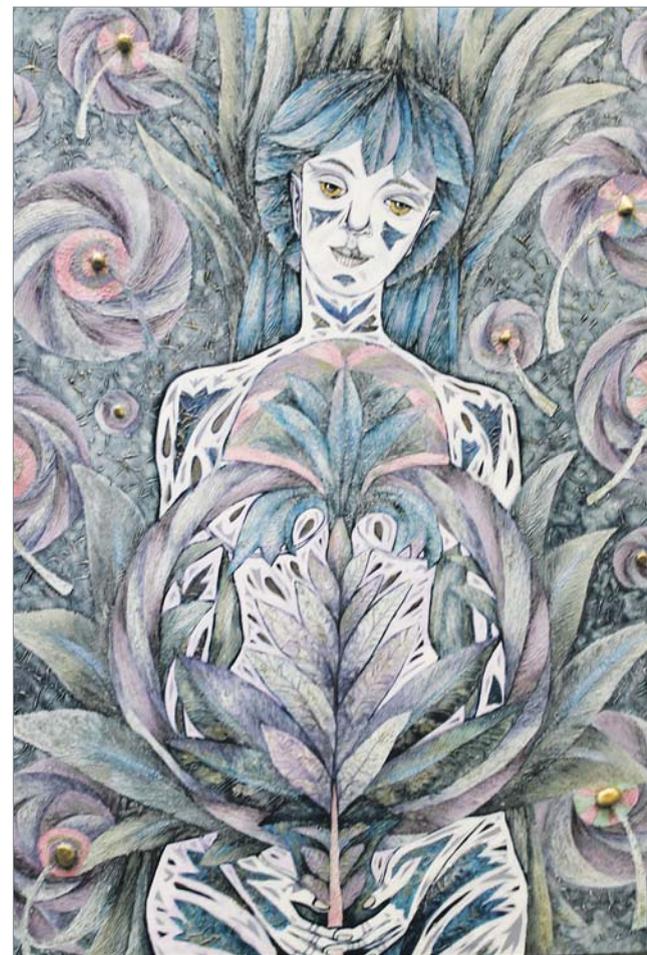
Абедзве мастачкі з’яўляюцца графікамі, таму цікавіць сам факт, што яны на выстаўцы прадстаўляюць жывапіс. Таццяна наогул прэзентуе жывапіс упершыню. Выстаўка не мае пэўнай канцэпцыі. Але, на погляд гледача, сумесная экспазіцыя маці і дачкі — ужо канцэпцыя: адразу бачна, што пераймае малодшае пакаленне ў старэйшага і якое наватарства прыўносіць.

— Раіса і Таццяна Сіплевіч заўсёды разам, таму, нягледзячы на тое, што падыход і стыль у мастацтве ў іх розны, аўтары ў суладдзі, — падкрэсліў чыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сітніч. — адзінае цэлае. Усё, што спараджаюць, у тым жа стылі і тэматыцы і цеплыню. Ведаю, што пасля таго, як яны звязкова атрымаю вялікую перамогу, і гэта было. У той час, калі ў тым жа стылі, якія самі сябе называюць «мастацтва», што ёсць тым жа стылем, і гэта грэба нічога не значыць. Яны жывуць і па-рознаму, і самае патаемнае.

Таццяна Сіплевіч паказвае, што прырода — гэта тое, што час мяняе асяроддзе. Але яна не пераходзіць да традыцыйных сюжэтаў, дэмаграфіі, да радзімы, да бацькоўскага дома. Мастацтва робіць прырытэтным толькі адзін кірунак, яе творчасць шматгранная, адсюль разнастайнасць сюжэтаў, падтэкстаў, адценняў.

Творы Таццяны Сіплевіч на першы погляд падаюцца больш халоднымі. Але варта крыху прыгледзецца — і разумееш, што цёплыня схаваная ў сюжэце: песні, казкі, рамантычныя гісторыі, пачутыя ў дзяцінстве, знайшлі адлюстраванне ў творчых кампазіцыях.

— Калісьці Ганна Ахматава казала: калі хто-небудзь зможа апісаць стан чалавека, вызначаны словамі «адзенне з ветру і дажджу», то гэта будзе геніяльна, — адзначае мастак, загадчык кафедры манументальна-дэкаратыўнага мастацтва Акадэміі мастацтваў Уладзімір Зінкевіч. — На жаль, ніхто не напісаў, але сярод гэтых твораў я адчуў, што Таццяна і Тамара намалявалі гэта пачуццё. Выстаўка выбудаваная на тонкіх эмоцыях і пачуццях і перастае ў паэзію. Я ўбачыў некалькі работ, якія ўцягнулі мяне ў чараўніцтва. Мастацтва, якое падштурхоўвае да суперажывання, — адно з самых запатрабаваных і актуальных. Яно настолькі адцягвае ад звычайнага жыцця, атмасферы, стану, што пачынаеш у ім растварацца. Сёння, на жаль, усе захопленыя формай, эпатажам, і душа радуецца, калі сярод такіх крыклівых палотнаў з’яўляецца візуальная паэзія.

Таццяна Сіплевіч «Ева», 2016 г.

Самі мастачкі, задумаўшы ідэю праекта, хваліліся, што іх палотны разам не прыжывуцца. Творцы выбудавалі цэлую сістэму, згодна з якой і фарміравалі размеркавалі карціны: па фармаце, каларыстыцы і жанрах.

— Каханне і прыгажосць — неад’емная частка любога мастацтва, асабліва жаночага. Жанчыны больш тонкія, лірычныя, больш адчуваюць характэрна асяроддзя, краявідаў, — падкрэсліў мастак, сябар сям’і Сіплевіч Уладзімір Вішнеўскі. — Фарбы здаюцца яркімі, але яны вельмі тонкія. Тысячы, мільёны адценняў шэрага, се рабрыстага, залацістага — усё тут. Гэта ідзе з глыбінь нашай гісторыі. Пульсацыя колераў — адлюстраванне настрою прыроды і душы. Мастачкі ў нечым падобныя, аднак і вельмі розныя. І гэта іх адметнасць: калі яны будуць паўтарацца, то каму будуць цікавыя? Таццяна больш скіравана на сімваліку, арнамент, Раіса звяртаецца да міфалогіі. Аднак каларыстыка іх збліжае. Сярод гэтых карцін проста прыемна знаходзіцца, побач з імі не ўзнікае дрэнных думак, таму што тут жыве радасць, мелодыка.

Вікторыя АСКЕРА

Твор Раісы Сіплевіч.

Вёска Загор’е Турэцкага сельсавета... Маленькая, знешне непрыкметная на Карэліцкай зямлі... Галоўная яе славатасць — могілкавая царква (капліца) у імя Святой і Праведнай Ганны, пабудаваная загорцамі на ўласныя сродкі ў 1861 годзе. Адзін з нешматлікіх помнікаў драўлянага праваслаўнага дойлідства XIX стагоддзя ў Беларусі. На жаль, да вайны, а потым і падчас акупацыі царкву разрабавалі, застаўся толькі будынак, таму ў афіцыйных крыніцах былі звесткі, што да нашага часу яна не захавалася.

На самай справе ў 80-я гады ХХ стагоддзя па ініцыятыве некаторых жыхароў вёскі Загор’е, у тым ліку і Аляксандра Плескача, інваліда Вялікай Айчыннай вайны, капліцу аднавілі. Людзі сабралі грошы, дапамагло фінансамі кіраўніцтва калгаса імя Чарняхоўскага, настаіцель турэцкай Свята-Пакроўскай царквы іерэй Аляксандр Кавалько. Мясцовыя жыхары сабралі іконы, ручнікі для абразоў, поцілкі на аналой, зрабілі сталы і лавы, адрэстаўравалі драўлянае Панікадзіла, пафарбавалі будынак ўсярэдзіне і звонку, адрамантавалі дах. У карэліцкіх мастакоў заказалі дзве галоўныя іконы, якія ўпрыгожылі Царскую браму храма.

Над загорскімі могілкамі раней узвышаўся царкоўны купал, прашыты кулямі фашысцкага кулямёта, а пад іконай Божай Маці вісела шыльда, на якой залатымі

Культурны ракурс

літарамі былі напісаны імёны тых, хто не вярнуўся з вайны ў роднае Загор’е. Свята-Ганнінская капліца была не толькі цудоўным узорам драўлянага дойлідства, але і помнікам гісторыі вёскі, помнікам руплівым чалавечым рукамі і душам.

Зусім нядаўна на месцы драўлянага будынка пабудавалі новую капліцу з чырвонай цэглы. Сучасная, утульная і светлая, абсталяваная неабходнай тэхнікай, яна чакае афіцыйнага адкрыцця і асвячэння. Пакуль тут служыць бацька Турэцкай царквы.

Адзін раз на год, 7 жніўня, вёска славіць Святую Ганну, маці Пасвятай Багародзіцы, ахоўніцу і заступніцугэтай мясцовасці. У гэты дзень правіцца служба ў загорскай капліцы, якую і назвалі ў гонар Святой Ганны. З’яжджаюцца на свята нашчадкі тых, хто калісьці заклаў першы камень у падмурак святыні. Вялікі дзень для загорцаў!

Дбаюць загорцы пра сваю вёску. Не забываюць малую радзіму і іх дзеці, перадаюць эстафету ўнукам і праўнукам. У дні святочных набажэнстваў далёка па наваколлі разнісоцца меладзёчны гук звона з загорскай магілкавай царквы, а новы царкоўны купал золатам і святлом сустракае падарожнікаў і напамінае пра вечнае...

Жанна САЛОДКАЯ

Мін Выходзіць з 1932 года **16+** Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны: галоўны рэдактар — 292-20-51 намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03 адказны сакратар — 292-20-51 адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53 адзел прозы і паэзіі — 292-56-53 адзел мастацтва — 292-20-51 адзел «Кніжны свет» — 292-56-53 бухгалтэрыя — 287-18-14 Тэл./факс — 292-20-51

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах. **Падпісныя індэксы:** 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў; 638562 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны. Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Тэхнічны рэдактар, камп’ютарная вёрстка: А. В. Бізункова

Камп’ютарны набор: А. І. Грамыка

Стыльрэдактар: Н. А. Святлова

Нумар падпісаны ў друк 9.11.2017 у 11.00

Ум. друк. арк. 3,72

Наклад — 1524.

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79. Індэк 220013

Заказ — 4249

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадруку просьба спасылца на «ЛіМ». Рукалісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэанзуюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

ISSN 0024-4686